

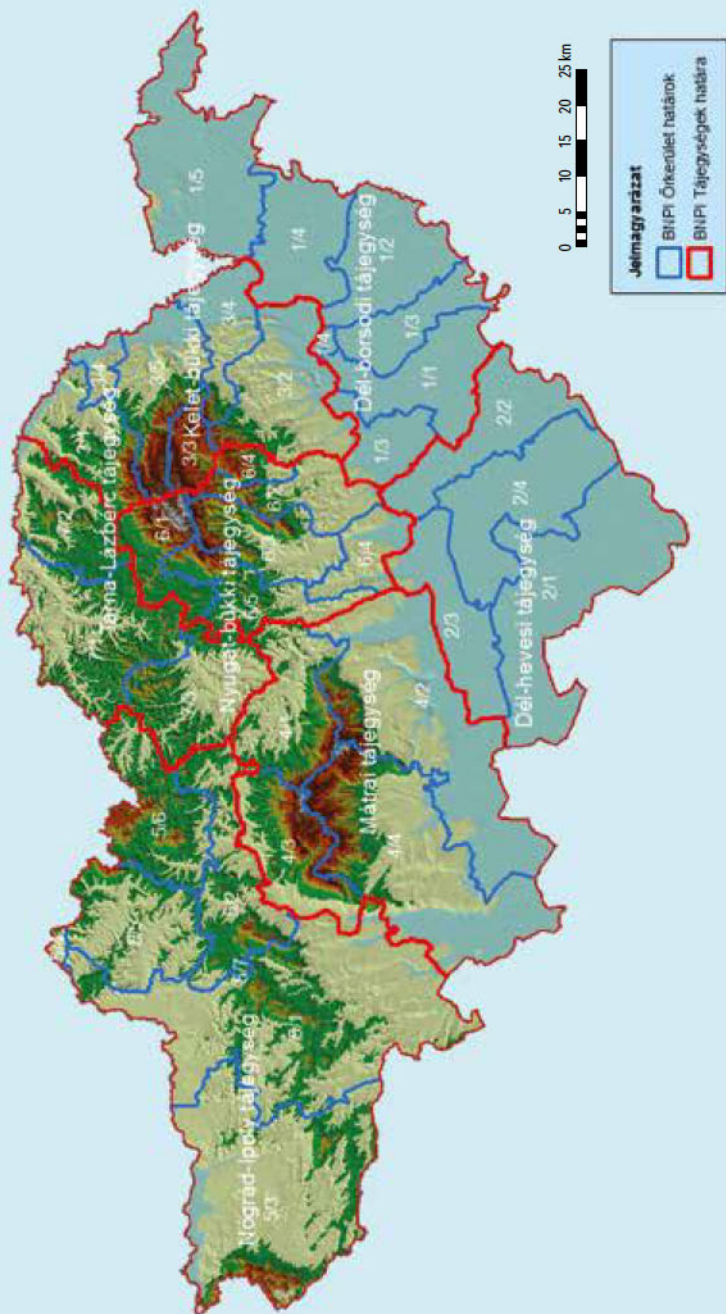
BÁBAKALÁCS FÜZETEK – 22.

A TERMÉSZET SZOLGÁLATÁBAN

A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLATA

A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG TÁJEGYSÉGI RENDSZERE AZ ŐRKERÜLETEKKEL

Címoldal: Bélapátfalva látképe háttérben a Bél-kövel (M. G.)

Hátsó borító: Virágzó Cseh tyúktaréj tavaszi sziklagyepben (M. G.)

A TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLAT RÖVID TÖRTÉNETE ÉS JELENE MAGYARORSZÁGON

Az 1867-es kiegyezést követően jelentős gazdasági-társadalmi fejlődés indult meg hazánk területén. Ezzel párhuzamosan kezdetét vette a természet, a „vadon” visszaszorulása a kedvezőtlen civilizációs hatások következtében. Az utolsó bölényt már régen kilőtték, a farkas és a barna medve is csak a Kárpátokban maradt fenn kis számban. Az ország déli peremvidékein még fészkeltek keselyűk, de egyre fogyatkozó számban.

A folyószabályozások eredményeként és a mocsarak lecsapolása következtében vizes területeink összezsugorodtak, halfajok és ősi halászati módszerek tűntek el végleg. A „nádi farkas” – mai hivatalos nevén az aranyakál – is mind ritkábban került szem elé korábbi élőhelyein.

Ebben az időszakban élt Herman Ottó, aki gyermekkora óta szenvedélyesen kutatta a természet titkait, majd idővel autodidakta módon, természettudóssá vált. Legismertebb művei: *A madarak hasznáról és káráról* című könyv, *A magyar halászat kézikönyve I-II.*, valamint a *Magyarország pók-faunája I-III.* kötetei. Munkássága részeként, az ő kezdeményezésére jött létre 1893-ban a Magyar Ornitológiai Központ, melynek alapító igazgatója volt. A következő évben elindította a madártani kutatásokkal foglalkozó Aquila című

évkönyvet. Szerteágazó munkássága nem csupán a tudományos megismerés célját szolgálta, tevékenysége, művei egyben a honi természetvédelem első mérföldköveit is jelentették.

A gyakorlati természetvédelem első, országos jelentőségű színrelépése a Balatont, pontosabban a Kis-Balatont érintette, és madártani vonatkozású volt. A nagy kócsag, mely köztudottan a magyar hivatalos természetvédelem címermadara, a XX. sz. elejére, a költőpárok számát tekintve, erősen megfogyatkozott, mondhatni kritikus helyzetbe került. Ennek legfőbb oka az akkori divatipar dísz tolligénye volt, melynek kielégítése érdekében nagyszámú madarat pusztítottak el.

Vönöczky Schenk Jakab, a Magyar Ornitológiai Központ kutatója, egy 1918-ban írt munkájában hívta fel a nagy kócsagra a figyelmet, sőt védelmi intézkedéseket is megfogalmazott a fajjal kapcsolatban. Javasolta a kócsagok védelme érdekében külön őrség felállítását, továbbá a kócsagtelepek és az azok környékén lévő táplálkozási területek természeti emlékké nyilvánítását. Ezek fenntartását kormányintézkedések révén, illetve társadalmi összefogás útján képzelte el. Utóbbi érdekében javasolta a Magyar Természetvédelmi Szövetség megalakítását.

Herman Ottó

Vönöczky Schenk Jakab

id. Gulyás József

Mocsári teknős – a természet védelmében (BNPI archív)

Vezetett túrán (P. V. G.)

Illegális terepmotorozás elleni őrszolgálati fellépés (BNPI archív)

Lefoglalt lopott fa (J. R.)

NAGY ELŐDÜNK SZAVAI A TERMÉSZETVÉDELMI SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL MA IS AKTUÁLISAK:

"...nemcsak a történeti, hanem a természeti emlékeket is át kell vinni, mert hiszen az új Magyarország se lehet csak a munka országa, annak is szüksége lesz pihenésre, nemes szórakozásra, az őstermészetnek mással nem pótolható nevelő, erkölcsnemesítő hatására. Az utókor nem fogja érdemnek betudni, ha pusztulni engedjük a gyönyörű természeti emlékeinket, sőt inkább a kor elmaradottságát, az arra hivatottaknak s a köznek megbocsáthatatlan mulasztását fogja megállapítani és megbélyegezni"

A külföldi és hazai adományoknak köszönhetően 1922-ben egy állandó kócsagőr munkába állásával elindulhatott a kis-balatoni kócsagtelep őrzése. Gulyás Józsefnek hívták azt a vörsi halászgazdát, aki az első fizetett természetvédelmi őr volt. Fel-

adatát képezte a Madártani Intézet részére havi jelentéseket írni, beszámolókat készíteni a tavaszi-őszi madárvonulásról, a gémtelpek életéről, és az ott költő fajok állományának nagyságáról. Évtizedeket ugorva, korszakos, nagy horderejű változásokat hozott a hazai természetvédelem életében az 1971-es év. Az ekkor kiadott 121971/VI.11/ Kormányrendelet alapvető jelentőségű, hiszen először tette lehetővé nemzeti park létesítését. Ezt követően, 1972-ben jött létre első nemzeti parkunk, a Hortobágyi Nemzeti Park. Pár évvel később, 1977-ben, első „erdős”, középhegységi nemzeti parkként megalakult a Bükk Nemzeti Park.

Hazánk közigazgatási területét jelenleg 10 nemzeti park igazgatóság működési területe fedi le, ezek az állami természetvédelem területi szervei. A nemzeti park igazgatóságok keretében természetvédelmi őrszolgálat működik. Az igazgatóságok nevüket a működési területükön lévő nemzeti parkról kapták. A 252 fős állami természetvédelmi őr létszámból jelenleg 34 őr dolgozik a Bükk Nemzeti Park Igaz-

gatóság (BNPI) működési területén. A működési terület részben vagy egészében az alábbi megyéket foglalja magába: Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén.

A BNPI működési területén a természetvédelmi őrszolgálat 7 tájegységre (TE) tagolódva végzi feladatait. Ezek az alábbiak: Nyugat-bükki TE, Kelet-bükki TE, Nógrád-Ipoly TE, Mátrai TE, Tarna-Lázbérc TE, Dél-hevesi TE valamint a Dél-borsodi TE.

A BNPI működési területén 1 nemzeti park, 9 tájvédelmi körzet és 14 természetvédelmi terület található. Mivel természeti értékek nem csak védett területeken fordulnak elő, ezért tevékenységünk a nem védett területekre, azaz a működési terület egészére kiterjed, melynek nagysága 884 736 hektár.

Egy állami természetvédelmi őr átlagosan 26 810 hektár működési területet és ezen belül 3789 hektár országos jelentőségű védett területet felügyel. A **természetvédelmi őr** (angol neve: ranger) megnevezés Magyarországon jogszabályi alapon, több mint 45 éve létezik. Az őrszolgálat megalakításának legfontosabb oka a területi természetvédelmi kezelési tevékenység mellett a hatósági feladatok terepi ellátása volt.

A természetvédelmi őrök jogállását, feladatait, jogosultságait és kötelezettségeit számos jogszabály szabályozza, de az utóbbi években ezek jelentősen megváltoztak.

A természetvédelmi őrök 1993-tól köztisztviselők, 2010-től pedig kormánytisztviselők. Jogosultságait és kötelezettségeiket az 1997. évi CLIX törvény (a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról) II. fejezete jelentősen kibővítette. Feladatellátásuk részletes szabályait a miniszteri rendeletként 2000-ben kiadott Szolgálati Szabályzat {9/2000. (V. 19.) KöM rendelet a Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzatáról}, valamint a természetvédelmi őrökre és az őrszolgálatra vonatkozó részletes szabályok {4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet a természetvédelmi őrökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról} állapítják meg.

Azt, hogy hogyan is kell egy természetvédelmi őrnek „kinéznie”, milyen ruházati elemek és jelzé-

Rendőrséggel közös szolgálat a Bükkben (BNPI archív)

sek szükségesek az egyenruháján, szintén az előzőekben említett rendelkezések, illetve a 70/2012. (XII. 14.) BM rendelet (a rendészeti feladatokat ellátó személyek, valamint a fegyveres biztonsági őrök ruházati ellátására vonatkozó részletes szabályokról) határozzák meg. 2013. január 1-én lépett hatályba az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény, illetve ennek végrehajtási rendeletei. Az új jogszabályok megalkotásának az volt a célja, hogy egységes szabályozás és követelményrendszer jöjjön létre a Magyarország területén tevékenykedő azon szervezetek és személyek vonatkozásában, amelyek és akik rendészeti jellegű tevékenységet is ellátnak, és ennek során kényszerítő eszközök és intézkedések alkalmazására jogosultak. A természetvédelmi őrszolgálat esetében megmaradtak a különböző hatósági jogosultságok, de azok szabályozása részletesebb lett.

A természetvédelmi őrszolgálat működési hatóköre kiterjed az ország teljes közigazgatási területére, amely magában foglalja:

- a nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek és a természetvédelmi területek egészét,
- a Natura 2000 területeket,
- illetve a nem védett természeti területeket is, ahol a természeti, és a védett természeti értékek megóvása szükséges.

A nemzeti park igazgatóságok a természetvédelmi szabálysértések megelőzése, felderítése céljából, továbbá a természetvédelmi őrszolgálat működtetéséhez közhatalmi jogkörrel rendelkeznek.

Ma a természetvédelmi örök kormánytisztviselők, olyan rendészeti feladatot ellátó, intézkedésre jogosult hatósági személyek, akik jól felismerhető egyenruhával, egyedi azonosítást lehetővé tevő szolgálati igazolvánnyal és jelvénnel rendelkeznek, valamint kényszerítő eszközökkel és önvédelmi célú szolgálati maroklőfegyverrel vannak ellátva. Munkájukat a kor színvonalának megfelelő informatikai és kommuniká-

ciós eszközpark, kép- és hangrögzítő technika, terepi gépjármű állomány, továbbá speciális eszközök segítik. Valamennyien szakirányú, közép- vagy felsőfokú végzettségű emberek, akik többsége idegen nyelven is beszél és egy-egy szakterület, élőlénycsoport elismert kutatója is egyben. Munkájukat nagy elhivatottsággal végzik. Tevékenységük alapjait jogszabályok állapítják meg, foglalkoztatásukhoz egyebekben túl egészségügyi, pszichológiai feltételeknek is meg kell megfelelniük. Természetvédelmi őri és államigazgatási ismeretekből eredményesen le kell vizsgáznuk, rendszeres oktatás mellett jogi és szakmai ismeretekből álló további vizsgákat kell tenniük, illetve folyamatosan kell képezniük magukat. Alapvető feladatuk a természeti értékek és területek, kiemelten a védett természeti értékek és a védett természeti területek hatósági őrzése. Sokrétű feladatkörük magában foglalja:

- a természetvédelmi hatósági őrzést,
- a nemzeti park igazgatóság szabálysértési feladatait,
- továbbá a nemzeti park igazgatóság védett természeti területeinek és természeti értékeinek

Terelőfal építése Bogácson kétélttűek védelme érdekében (BNPI archív)

Lefoglalt farkasbőr (J. R.)

Téli bejárás a fokozottan védett Tarjánka-völgyben. (K. A.)

A természetvédelmi őr számára télen is akad látnivaló (B. Cs.)

Éjszakai szolgálatban (B. Cs.)

kezelésével kapcsolatos, területi feladatainak el- látását is. Ez a gyakorlatban a védett természeti értékek és a védett természeti területek felmérése, nyilvántartása, megóvása, őrzése, fenntar- tása, bemutatása és helyreállítása érdekében végzett tevékenységeket jelenti.

- Kiemelt feladat a természetvédelmi célú létesít- mények, az Igazgatóság vagyongazdálkodásában lé- vő vagyontárgyak, műtárgyak védelme, őrzése, megóvása, károsításuk megelőzése.

Az állami természetvédelmi őr a természeti és kulturális örökség védelme érdekében jogosult és köteles többek között:

- a természetvédelmi előírások betartásának el- lenőrzésére,
- a természetvédelmi érdekeket sértő, a termé- szeti és a védett természeti értékeket és terü- leteket veszélyeztető vagy károsító cselekmény esetén személy és jármű feltartóztatására, szemé- ly igazoltatására, csomag és jármű átvizsgálá- sára,
- vadászok és horgászok teljes körű ellenőrzésére,
- természeti érték és a veszélyeztetéséhez használt eszköz visszatartására,
- természetkárosítás bűncselekményének gyanúja, illetve tettenérés vagy az intézkedésnek történő ellenszegülés esetén: a személyt elfogni, visszar- tartani vagy előállítani,
- jogszerű intézkedésével szembeni ellenszegü- lés esetén, annak megszüntetésére kényszerítő eszközt (testi kényszer, bilincs, rendőrségi vegyi

sokkoló, szolgálati kutya) alkalmazni (szolgálati maroklőfegyverük önvédelmi célú),

- szabálysértési, államigazgatási és büntető eljá- rást kezdeményezni, valamint helyszíni bírságot kiszabni.

Az állami természetvédelmi őr szolgálati egyenruházata jogszabályban meghatározott, zöld színű és fazonkialakítású. *A szolgálati egyen- ruha jelzései:*

- a karjelvény,
- a nemzeti park igazgatósági állományjelző jel- vény,
- a szolgálati beosztásjelzés,
- a névkitűző,
- a sapkajelvény,
- szolgálatban a szolgálati jelvény.

A természetvédelmi őrszolgálatra háruló kezelé- si és hatósági feladatok mennyisége folyamatosan növekszik. A fokozódó elvárások mellett szembe kell nézni a természetvédelmi őrzés új kihívásaival is,

Beosztásjelzések

Természetvédelmi őr szolgálati jelvénye (B. Cs.)

Társhatóságok egyeztetése (P. V. G.)

A leégett Nagymező (P. V. G.)

mint például a védett természeti területeket érintő illegális hulladéklerakás, gyűjtogatás, a védett állatok pusztítása mérgezéssel, védett növények engedély nélküli gyűjtése és kereskedelme, az illegális leletgyűjtés, a fémkereső tevékenység, az illegális terepmotorozás és quadozás, az engedély nélküli fakitermelés és erdei haszonvételek, valamint a falopás. Modern kori, új kihívás a túlzott mértékű, engedély nélkül végzett, zavaró turisztikai tevékenységek elleni fellépés, azok ellenőrzése.

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrrei három megyében végeznek természetvédelmi véleményezést, melyet a különféle beruházásokkal, infrastruktúra-fejlesztésekkel, gazdálkodási tervekkel, azok végrehajtásával, valamint más engedélyezési eljárásokkal kapcsolatos, hatósági megkeresésekre adnak ki. A véleményezési tevékenység az alábbi területekre terjed ki: mezőgazdasági termelés, erdő- és vadgazdálkodás, területfejlesztés, természeti területek alkalmi igénybevételével járó rendezvények (technikai és tömegsport rendezvények) engedélyezési eljárása.

A természetvédelmi őrök az Igazgatóság működési területén található 125 045 hektárnyi országos jelentőségű védett természeti területen rendszeres természetvédelmi őrzést folytatnak. Ennek keretében ellenőrzik a védett természeti értékeket érintő tevékenységek, munkák hatósági engedélyeit, jogsértéseket tárnak fel, eljárásokat kezdeményeznek. Törekednek a védett területeket, élőlényeket érintő ún. havária események (pl. tüzesetek, pusztulások) megakadályozására, illetve ezek előfordulása esetén feladatuk a természeti károk felmérése, a védett természeti értékek mentése, az előírások szerinti jelentések elkészítése. Fokozottan ellenőrzik a BNPI saját vagyonkezelésében levő földterületeket, ahol a kiemelt időszakokban, vagy a frekvencián helyeken páros vagy csoportos szolgálatban látják el feladataikat. A természetvédelmi őrök számára rendkívüli leterheltséget jelent a 255 813 hektárnyi Natura 2000 terület, és a több ezer régészeti lelőhely megóvása is. Előkészítik a földgyeget, természetvédelmi kezelési utasítást állítanak össze a gazdálkodók számára, folyamatosan ellenőrzik a földhasználatot,

kapcsolatot tartanak a gazdálkodókkal. Őreink állami és önkormányzati szervek, civil szervezetek, és állampolgárok megkereséseire fórumokon, helyszíni ellenőrzéseken, hatósági szemléken vesznek részt, egyeztetéseken, tárgyalásokon képviselik a természetvédelmi érdekeket. Hatósági munkájukhoz kapcsolódóan, azt megalapozandó felméri és digitálisan rögzítik a védett fajok állományait, élőhelyeit, a minisztériumi és az igazgatósági terveknek megfelelően, rendszeresen visszatérő, monitoring-ellenőrzéseket végeznek.

A természetvédelmi őrszolgálat hatósági feladatainak növekedését jól jelzi, hogy tájegységi szinten ma már naponta két új üggyel kell foglalkozni, hetente egy-egy újabb közigazgatási határozat ellenőrzésével bővül a teendőik listája, és havonta legalább egy akciószolgálatra is sor kerül. A feladatok ellátásához sokszor nem elegendő egy terepi bejárás, szemle, hanem vissza-visszatérő jellegű ellenőrzések szükségesek.

A természetvédelmi örök sokszor – a feladat jellegéből adódóan – a szokásos napi munkarendtől és heti beosztástól eltérő időpontban dolgoznak. Napi tevékenységükről, intézkedéseikről az eseményszerűen és folyamatosan vezetett szolgálati naplóban is számot adnak, de jelentéseket, beszámolókat is rendszeresen készítenek. Hatósági ügyekben jegyzőkönyveket vesznek fel, a természetvédelmi kezelés hatósági eszközeivel, helyszíni bírság kiszabásával, illetve szabálysértési, közigazgatási vagy bünyügyi feljelentéssel élnek. A természeti értékek védelmét a tájékoztató, ismeretterjesztő és felvilágosító tevékenységükkel is segítik.

Helyszíni bírság kiszabására természeti és védett természeti területen a következő szabálysértések esetében kerülhet sor: természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenység folytatása, szemetelés vagy a terület más módon történő szennyezése, tiltott helyen tartózkodás, tiltott módon közlekedés, engedély nélküli tűzrakás, kutyával történő veszélyeztetés, zajkeltő tevékenység (csendháborítás), tiltott fürdés, valamint közlekedési útról való letérés esetén (útügyi szabálysértés (természeti és védett természeti területen). A természetvédelmi

Rendőrségi helyszínelés egy parlagi sas pusztulása okán (M. G.)

A legérzékenyebb, értékes gyepeken a hógyűzés is problémát okozhat (M. G.)

örök hatósági munkájukat a törvényesség betartásával, az udvariasság szabályainak eleget téve, az emberi jogok tiszteletben tartásával, célorientáltan, hatékonyan és szakszerűen végzik.

A természetvédelmi őrszolgálat írásos megállapodások alapján szoros együttműködésben dolgozik a rendőrséggel. Jellemzőek a közös szolgálatok, járőrözések, területbejárások, helyszínelések, eltűnt személyek keresése. A természetvédelmi örök első-sorban helyismeretükkel, technikai eszközeikkel, szakértelmükkel támogatják a rendőrség munkáját. Sok olyan külterületekhez köthető bűnelkövetési forma van (pl. falopás, orvhalászat, orvvadászat, természetkárosítás), amelyek esetén kölcsönösen tudják segíteni egymás munkáját. A külterületeken feladatot ellátó hatóságokkal (pl. katasztrófavédelem), rendészeti személyekkel (vadőr, halőr, erdőőr, mezőőr) szintén napi szintű a közös feladatellátás, egymás munkájának segítése.

A természetvédelmi örök állandó kapcsolatban állnak a területükön működő állami és magán gaz-

Felszabadítók – kőzutaq megisztítása a Bükben a 2017-es hőtörést követően (P. V. G.)

dálkodókkal, oktatási intézményekkel, különböző szervezetekkel és csoportokkal (települési önkormányzatok, erdészeti és mezőgazdasági részvénytársaságok, mezőgazdasági szövetkezetek, iskolák, zöld szervezetek stb.). Őreink sokrétű tevékenységük során nagyfokú nyitottságot tanúsítanak az állampolgárok részéről megnyilvánuló érdeklődés, segítőkészség iránt, a polgári természetőröktől pedig konkrét segítséget is kapnak.

Intézkedés során visszatartott terepmotorok (BNPI archív)

Helyszínen felejtett illegális „szállító jármű” (M. G.)

A POLGÁRI TERMÉSZETŐRÖK

A polgári természetőr önként vállalt – díjazás nélküli – feladatellátásával segíti az állami természetvédelmi őrszolgálat munkáját. Elsődlegesen az őrszolgálat őrzési feladataiban való közreműködéssel, de esetenkénti önálló szolgálattal vesz részt a védett természeti értékek és területek megóvásában. A polgári természetőrök munkáját a velük kapcsolatot tartó állami természetvédelmi örök irányítják. Tekintettel arra, hogy országos szinten alacsony a természetvédelmi örök száma, nagy segítséget jelentenek az önkéntes polgári természetőrök.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság három megyére kiterjedő működési területén, az 1997-ben megjelenő törvény adta lehetőségeknek köszönhetően megkezdődött a polgári természetőr szolgálat szervezése. Napjainkban 200-nál is több vizsgázott polgári természetőrt tartunk nyilván a BNPI kötelékében, meg kell azonban jegyezni, hogy aktivitásukban jelentős különbségek tapasztalhatóak. Tevékenységük a védelmi munka különböző területein jelenik meg.

A Bükki Nemzeti Park területén közel 200 km hosszú kijelölt kerékpárút található. A terepkerékpárosok között vizsgázott polgári természetőrök ügyelnek arra, hogy a védett területen kerékpárosok betartsák az idevonatkozó szabályokat. Ezenkívül információt szolgáltatnak a természetvédelmi őrszolgálatnak a védett területeken tapasztalt változásokról, eseményekről stb. Szükség esetén intézkedést kérnek a hivatásos hatósági jogosítványokkal rendelkező őrszolgálattól.

Az Egri Kárpát Egyesület tagjai (sok polgári természetőrrel a soraikban), szervezett túrákat vezetnek a nemzeti park területén, emellett a Lesrét-háznál és a tamás-kúti útórháznál polgári természetőr ellenőrző pontokat működtetnek.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Természetbarát Szövetség vizsgázott polgári természetőrei folyamatosan adatokat szolgáltatnak a túrázusuk közben tapasztaltokról. A hivatásos rendőrök közül sokan polgári természetőrként is segítik az állami természetvédelmi örök munkáját. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság továbbra is várja a természetvédelem ügye iránt elkötelezett állampolgárokat polgári természetőrnek.

A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG TÁJEGYSÉGEI

Ahogy azt bevezető sorainkban már említettük, a BNPI működési területén, hét tájegységre tagolódva végünk természetvédelmi kezelési feladatokat. Ezeket a szervezeti egységeket mutatjuk most be pár mondatban.

NYUGAT-BÜKKI TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A Nyugat-bükk Tájegység a Bükki Nemzeti Park központi védett tömbjének a nyugati részét öleli fel. A tájegységben több NATURA 2000 terület is található, melyek egy része már a Bükkaljára esik. Mivel a Bükki Nemzeti Park erdős nemzeti park, így a tájegység nemzeti parki területét is túlnyomórészt erdő borítja, ugyanúgy, mint egyes dombvidéki és hegylábi területeket is. Ezeket teszük változatosabbá a hegyi rétek, fás legelők, sztyepp- és mocsárrétek vagy éppen a „Kövek” mentén található sziklagyepek. Az élőhelyek változatoságát jól mutatja, hogy a síkvidékekre jellemző tatárjuharos lösztölgyesektől a magashegységi montán bükkösökig sokféle erdőtípussal találkozhatunk.

Magyarország területén egyedül ebben a tájegységben él a szirti pereszélény, melynek megőrzése kiemelt feladata az őrszolgálatnak. Vagyonkezelésünkben itt található meg a nemzeti park legnagyobb fennmaradt, és a mai napig kezelt fás legelője, a Hidedgúti fás legelő. Az erdőkhöz kötődő védett fajok a melegebb klímájú cseres-tölgyesekben élő nagy szarvasbogár, nagy hősincér és az orrszarvú bogár, de itt él a hazánkban rendkívül ritka remetebogár is. Hüllőink közül jelentős állománya ismert a fokozottan

védett pannon gyíknak. Fokozottan védett ragadozómadár-fajaink közül zavartalan erdőállományokban költ a békászó sas és a kígyász ölyv. A sziklafalak eldugott üregeiben több helyen költ a vándorsólyom, és a legnagyobb bagolyfajunk az uhu.

A bükkösök jellemző bogara a dekoratív megjelenésű havasi cincér. A kétéltűek közül az alpesi göte és a gyepi béka jelentős állománya érdemel említést. A Felsőtárkány határában található Oldalvölgyi-tavaknál, a kétéltűgázolások kiküszöbölése érdekében kétéltű terelő- és átjáró rendszer kiépítésére került sor. Európa legritkább harkályfajának, a fehérhátú fakopáncsának, az idős, természetsterű bükkösök az élőhelyei. A tájegység legmagasabban fekvő területe a Bükk-fennsík. Az itt kialakult különleges növény- és állattársuláson kívül a terület turisztikai jelentősége is nagy, bizonyítja ezt a nagyszámú túrázó és kerékpározó, természetszerető ember, akik az év minden szakában megfordulnak e vidéken.

Az emlős nagyragadozók az utóbbi években viszátelepültek a területre. Napjainkban folyamatosan jelen van a farkas és a hiúz, de időnként megjelenik a medve is.

Említést érdemelnek még a csodás völgyeink, melyek közül több fokozottan védett területen van. Ezek egy része csak a kijelölt turistautakon látogatható. Ilyenek a Leány-völgy, a Hór-völgy egy része és a kedvelt szilvásváradí kirándulóhely, a Szalajka-völgy. Geológiai értékekben is bővelkedik a tájegység. Az országban legnagyobb számban itt, a Bükkalján találhatóunk kaptárköveket.

Gyurgyalag élőhely rekonstrukció (BNPI archív)

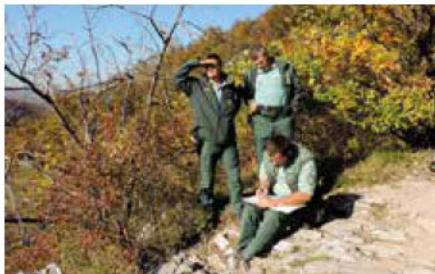
A NYBTE daliás őrei (K. A.)

KELET-BÜKKI TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A tájegység teljes egészében Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található, magját a Bükk-hegység keleti fele képi, de ide tartozik a hegység északi (Bükkhát) és déli előtere (Bükkalja egy része) is, keleti irányban a Sajóig terjedően. A tájegység központi része a Bükki Nemzeti Park területére esik. Található itt több Natura 2000, és egy országos jelentőségű természetvédelmi terület is.

A Natura 2000 területek közül érinti a tájegységet 7 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, és mintegy felét lefedi a Bükk hegység és peremterületei elnevezésű különleges madárvédelmi terület.

Hazánk egyik legjobban ismert területe a Bükkfennsík, melynek egy része a tájegységhez tartozik. Az észak felé futó völgyek és gerincek már-már a Kárpátok magasabb hegyeit idézik. Bükki viszonylatban a fennsíkon és a hegység keleti részén találjuk a legtöbb karsztjelenséget és barlangot.

Csapatmunka a KBTE-ben (P. V. G.)

A Dél-Bükk napsütötte oldalai, száraz völgyei, sziklagyepei már teljesen más arcát mutatják hegységünknek. Tovább fokozza a változatosságot a Bükkalja, amely főként a miocén kori vulkanizmus „terméke”, olyan látványos és titokzatos képződményekkel, mint a kaptárkövek vagy a cserépváraljai Kő-völgy szurdoka. A kaptárkövek a táj története mellett már az egykor itt élt emberek életéről is mesélnek, csakúgy, mint tájegységünk számos régészeti lelőhelye, középkori erődítései vagy ipartörténeti emlékei. Manapság az emberi jelenlét még inkább érzékelhető a tájban. Miskolc lakosságának jelentős része keresi fel felüdülési céllal a Bükk ösvényeit, kirándulóhelyeit, ami az őrszolgálat számára számos feladatot keletkeztet.

Az adottságoknak megfelelően a területen folyó természetvédelmi szakmai tevékenység döntően az erdők és az erdei életközösségek érdekét szolgálja. Az őrszolgálat munkatársai gyepekkel, extenzív gyümölcsösökkel kapcsolatos természetvédelmi kezelési feladatokat főként a BNPI saját vagyongazdálkodásában lévő, bükkaljai területein végeznek. Mind az óvott természeti értékek körét, mind az érdeklődőkben végzett szakmai munkát színesíti, hogy a tájegységben nem kizárólag hegy- és dombvidéki erdős területek és gyepek találhatók.

Kelebre a Sajó árteré, vagy a Nyékládháza és Mályi környékén található bányatavak jelentős vizes élőhelyeknek számítanak, míg a legdélebbi területek már az Alföld felé jelentenek közvetlen kapcsolatot.

A számos megóvandó élőhely, védett természeti érték mellett a fent említett változatosság adja a tájegység gazdagságát és varázsát.

Hámori-tó (B. Zs.)

NÓGRÁD-IPOLY TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A tájegység a Börzsöny és az Ipoly-völgy Duna-Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozó részét, illetve a Mátra áthúzódó részét leszámítva Nógrád megye teljes területét lefedi. Legnagyobb kiterjedésben a Cserhát-vidéket érinti, de meghatározó tájai a Medves-vidék, a Középső-Ipoly-völgy és a Zagyva-völgy is. Három tájvédelmi körzet (a Hollókői, a Karancs-Medves és a Kelet-cserháti) mellett négy országos jelentőségű természetvédelmi terület, valamint 13 Natura 2000 terület jelent bőséges feladatot az őrszolgálat tagjainak a tájegységben.

Természetvédelmi kezelési szempontból a hegy- és dombvidéki erdők, gyepterületek, felszíni vizek dominálnak, de a folyóvölgyekben a síkvidéki természetvédelem feladatai is jelentkeznek. Több élőhely-típus, illetve faj tájegységi állományai hazai vagy/és nemzetközi jelentőségűek. A nagy kiterjedésű, félszáraz irtásrétek, a védett fajok közül a rigópohár, a magyar tarsza, az álolaszsáska vagy a pannon gyík erős populációi érdemelnek említést.

Két, nemzetközileg is ismert és elismert helyszín, így az UNESCO Világörökség részét képező Hollókő Ófalu és táji környezete, valamint az Európa Diplomás Ipolytarnóci Ósmeradványok jelentős mértékben határozzák meg a tájegység munkáját. A világ első határon átnyúló geoparkja, a Novohrad-Nógrád Geopark értékeinek fenntartása komoly hangsúlyt kap, a megyeszékhely környékén pedig jelentős kulturális vonzerőt képvisel a Baglyaskő-Vár Természetvédelmi Látogatóközpontban folyó oktató-bemutató tevékenység.

A tájegységi feladatok közül kiemelhető a természetvédelmi szempontok érvényesítése az erdő- és vadgazdálkodási tevékenység során, valamint a saját vagyongazdálkodású erdő- és gyepterületeken folyó kezeléseket irányítása. Az Ipolyt és a kisvízfolyásokat érintő vízügyi beavatkozások, az ártéri gyepterületek hasznosítása vagy az engedély nélküli erdei haszonvételek elleni fellépés is számos megoldandó feladatot jelent. A lakosság egyre inkább elvárja az őrszolgálattól, hogy az teljes mértékben felvállalja a védett állatok mentését, fellépjen az illegális hulladéklerakás ellen és segítsen egyéb környezeti problémák megoldásában is.

Baglyaskő Természetvédelmi Látogatóközpont (BNPI archív)

Óvodai foglalkozás a Baglyaskő-vár Látogatóközpontban (BNPI archív)

Kezelt erdőössztyepp mozaik a KCSTK-ban (H. K.)

Területkezelés saját géppel a KCSTK-ban.JPG

MÁTRAI TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A tájegység területe mintegy 160 ezer hektár, melynek legnagyobb védett területe az 1985-ben létesült Mátrai Tájvédelmi Körzet. Emellett két kisebb természetvédelmi terület, a gyöngyösi Sár-hegy, illetve a siroki Nyírjes-tó is jelentős természeti értékek fennmaradását biztosítja. Szinte az egész hegység Natura 2000 SPA terület (Különleges madárvédelmi terület), emellett 11 kisebb-nagyobb SAC terület (Különleges természetmegőrzési terület) található.

Fagykáros tölgyesek és vágásterületek májusi látképe a Mátrában (M. G.)

Ismeretterjesztő program gyerekeknek (B. Cs.)

Látkép Kékestető északi sípályájáról (M. G.)

A Mátra sajátos domborzati viszonyainak köszönhetően (meredek északi letörés, lankásabb déli lejtők) mind az erdősztyepp élőhelyekhez kötődő fajok (pl. magyar zergevirág, nagy ezerjófű, piros kigyószisz), mind pedig a montán régióhoz kötődő fajok (méregölő sisakvirág, havasalji róza, havasi ribizke) előfordulnak a hegységben. Irtásrét eredetű hegyi rétek találhatóak Mátra-szentimre környékén, melyek védett fajai többek között a szibériai nőszirm, a mocsári kardvirág vagy a gömböskosbor. Az utóbbi évek célzott kutatásainak köszönhetően számos holt fához kötődő bogárfaj (pl. remetebogár, tölgy-díszbogár, aranyszörű fűrkészcincér) került elő a hegység jórészt idős maradványerdeiből.

Az igazgatóság a Mátrában az állami vagyon kezelőjeként mintegy 1000 ha-t kezel. Ennek nagyobb része erdő, itt a természetvédelmi erdőkezelés részeként elsősorban az idegenhonos állományrészek őshonos fajjal történő lecserélése történik, kisebb részben pedig az erdőszerkezet változatosságának növelése érdekében végeznek beavatkozásokat a természetvédelmi szakemberek. A Fallóskút környéki hegyi réteken, illetve a Sár-hegyen található lejtősztyepp réteken az 1990-es évektől kezdődően, cserjeirtással, majd szárazzással, napjainkban pedig kaszálással végzünk fenntartási munkákat. Kiemelt figyelmet fordítunk a Mátra vizes élőhelyeire, melyek mind növénytani, mind pedig állattani szempontból különleges értéket képviselnek. A közutakon jelentkező tömeges kétéltűpusztulások elkerülése érdekében a két legnagyobb mátrai kétéltű-szaporodó helyen, a hasznosi víztározó, illetve a Sás-tó mellett 2015-ben terelőárok-rendszerek, illetve alagutak kiépítése történt meg, melyeknek köszönhetően az elgázolt kétéltűek száma a töredékre csökkent.

A Mátra közkedvelt turisztikai célpont. Fontos, hogy egyensúlyt találjunk a különböző területhasználati (súlypontosan erdőgazdálkodási), valamint a különböző fejlesztési-infrastrukturális elképzelések, és a természeti értékek védelme, megőrzése között.

TARNA-LÁZBÉRC TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A Mátra, a Bükk és Szlovákia közt fekvő 80 162 hektáros tájegység az Igazgatóság legészakibb tájegysége, melynek természeti képe messzi vidékek jegyeit hordozza. A Sajó és a Tarna völgyével határolt, patak völgyekkel szabdaltnak, dombvidéki táj nagyrészt erdővel borított, melyből két alacsony középhegység – központi részükön egy-egy tájvédelmi körzettel – magasodik ki. A 13 db Natura 2000 terület zöme nem védett természeti területen található.

A Kárpátokkal élő kapcsolatban álló, homokkőből felépülő Vajdavár-hegység magjában terül el a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet, melynek hegyvidéki jellegét a mély völgyek alját tavasszal tömegesen előntő ikrás fagasír, sugárkankalin és fehér acsalapu is jelzi. A bükkösökben gyakori a havasi cincér és erős fehérhátú fakopáncs populáció is él itt. A védett területnek pedig címerkőfélék is lehetnek az egzotikus megjelenésű bársonyos kakukkszegfű. A zárt erdőtömbben egyre többször bukkan fel a hiúz, a barna medve, és farkaskölykök felnevelkedését is sikerült már bizonyítani. Az összefüggő rengeteg zöldjét megtörő sziklák közül kiemelkedik a bükk-szenterzsébeti Nagy-kő, tetejét – más magaslatokhoz hasonlóan – bronzkori földvár sánca díszíti.

Az üledékes és vulkanikus kőzetekből álló Upponyi-hegység szívében fekvő Lázbérci Tájvédelmi Körzet a víztározónak is köszönheti létét, mely a nyugalomra vágyó horgászok, a zsvajt messze elkerülő kirándulók igazi paradicsomává vált. Az Upponyi-szoros látványa lélegzetelállító, barlangjait, sokszínű

Biotikai adatgyűjtés (B. Cs.)

állatvilágát, zavartalan sziklagyepjeit jelenlegi állapotukban szeretnénk megővni. A szelíd turizmusnak köszönhetően a Lázbérci-víztározónál hazánkban egyedülálló módon, szürkegém-telep alakult ki erdős területen, megjelent a hód, a közeli szorosba pedig, hosszú évtizedek után ritka ragadozó madarak tértek vissza tradicionális költőhelyeikre.

A tájegységben szórányosan előfordul a pannon gyík, a virágban gazdag lankákon sokfelé találkozhatunk a keleti rablópillével. A valaha kiterjedt gyümölcsösök pusztulásban vannak, de Borsodszentgyörgy határában a palinai gyümölcsöst sikerült megmenteni. Rendszeresen kezeljük értékebb réjtjeinket is, remélve, van még esély a feledésbe merülő gazdálkodás feltámasztására. A tájegység területén fekvő 42 település legnagyobbja Ózd. A hajdan jobb sorsú vidéken a megélhetés, a megmaradás is napi probléma, ezt figyelembe véve igyekszünk kitűzni céljainkat, segíteni a helyi törekvéseket, hogy a nehézségeken közösen úrrá tudjunk lenni.

Csapatmunka a TLTE területén (B. Cs.)

Patakotrás ellenőrzése (B. Cs.)

DÉL-HEVESI TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzet 1993 márciusában alakult a régió eredeti állapotát reprezentáló pusztai élőhelyek, valamint a rajtuk élő állatvilág, különös tekintettel a tűzok, és a ritka ragadozó madárfajok állományának megóvása érdekében. 2005-ös és 2008-as bővítése során 15 területegységre egészült ki, így jelenlegi területe 16 114 ha.

A tájvédelmi körzet a Tisza-völgy, illetve a Mátra és Bükk előtere között terül el. A hegyvidék és a síkság közötti átmeneti fekvésből következik a természeti adottságok (pl. talajok, klíma, növényzet) átmeneti jellege is. A térség ősidők óta lakott. A tájat az ember folyamatosan alakította. Ma ezt a természet és ember által közösen formált tájat, és az ebben élő életközösségeket kívánjuk megőrizni az utókor számára. A térség egyik legmarkánsabb növényzeti típusát a szikések adják, melyek kialakulásában és fennmaradásában nagy szerepet játszott az emberi tevékenység. A szikések növényvilága bár szegé-

nyes, a változatos mikrodomborzatnak megfelelően mozaikos élőhelyek jellemzőek rájuk. Az ún. padkás szikések legszebb képviselői a pélyi Hosszú- és Ludasfertőben, a jásziványi Templom-dűlőben, illetve Sarrud térségében található. A szikes laposok („fertők”) zsiókás, sziki harmatkásás, hernyópázsitos mocsariban és rétjein él a kislefűszű aszat. Legkiterjedtebbek a cickorós és az ürmös sziki gyepek, melyeket hagyományosan legeltetéssel hasznosítanak. A terület legjelentősebb természeti értékeit az itt élő ritka és veszélyeztetett madárfajok jelentik. Megtalálhatók a jellegzetes pusztai fészkelő fajok: a sárga billegető, a kis őrgébics, a sordély és a szalakóta. A terület legféltettebb kincse az itt élő parlagi sas, a kerecsensólyom és tűzok. A vonulási időszakban a vízzel borított területeken partimadarak és vadludak tömegei lelnek biztos táplálkozó- és pihenőhelyre.

Ahogy a terület mai képének kialakulásában nagy szerepe volt az emberi tevékenységnek, úgy a jövőbeni megőrzés során is így kell lennie, amely során a legfontosabb tevékenység a hagyományos, extenzív módhoz leginkább közelítő legeltetés fenntartása.

Gulyás felügyeli a szürkemaráhát a DHTE területén (F. A.)

Parlagi sas (B. P.)

A DHTE szorgos csapata (F. A.)

Gyakran a víz az úr! (Sz. T.)

DÉL-BORSODI TERMÉSZETVÉDELMI TÁJEGYSÉG

A tájegység területének jelentős hányada Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a Tisza folyó jobb partján, a Tiszatardos és Tiszavalk települések közötti szakaszon, mintegy 125 000 hektáron terül el. Északon a Harangod-vidék, keleten és délen a Tisza folyó, nyugat felől a Bükkalja határolja. Felszíne a holocén földtörténeti korban bekövetkezett tektonikus süllyedés, valamint a folyók és a szél felszínalakító munkájának hatására alakult ki. Természetvédelmi szempontból a tájegység legértékesebb részei, a két országosan védett természeti terület: a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet, és a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet.

A Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet 6084, a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet pedig 17 932 hektár kiterjedésű. Utóbbi 1989. évi védetté nyilvánításának célja a még háborítatlan sztyepprétek fajgazdag növény- és állatvilágának, köztük a természetes pusztai környezetben élő tűzokállománynak a megőrzése, valamint a tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme volt.

A Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet 1990. évi védetté nyilvánítása a Taktaköz déli részén, a Tisza-szabályozás következtében kialakult ligeterdők, bokorfüzesek, nádasok, mocsárrétek, holtágak fajgazdag növény- és állatvilágának, és a tájképi értékek védelme érdekében történt. A DBTE területének jelentős hányada az Európai Közösség Natura 2000 hálózatának is része. 2008 óta a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet teljes területe a Ramsari egyezmény hatálya alá esik.

A védett területek jelentős hányada az igazgatóság vagyonkezelésében van. E területek egy részén az igazgatóság olyan saját gazdálkodási tevékenységet folytat, melynek elsődleges célja a természetvédelmi kezelés megvalósítása. Emellett az igazgatóság, vagyonkezelési tevékenysége keretében lehetővé teszi, hogy a helyben élő, élethivatal-szerűen mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdák földet béreljenek, és a természetvédelmi előírásokat betartva gazdálkodjanak. A tájegység területén a természetvédelmi őrszolgálat 5 tagja teljesít szolgálatot, ezen kívül a természetvédelmi célú, különleges rendeltetésű üzemi vadászterületen 2 fő hivatásos vadász is dolgozik.

Menet közben madárlesre (Ú. S.)

DBTE őrök (BNPI archív)

A batúzi élőhelykezelési központ (K. A.)

Csíkos szöcskeegér (K. Zs.)

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI FELADATOK

A természetvédelmi őrszolgálat egyik legfontosabb alapfeladata a természetvédelmi kezelés. Ez, ahogy azt korábban már leírtuk, magában foglalja a területi feladatok jelentős részét, így a védett természeti értékek és a védett természeti területek *felmérését, nyilvántartását, őrzését, megóvását, fenntartását, helyreállítását és bemutatását.*

A természetvédelmi munka egyik alapfeltétele, hogy az adott feladat megoldásához mindig elegen-

Szakmai fórum erdőről erdőben (BNPI archív)

Az idős, matuzsálemi korú tölgyek ritka fajok menedékei (M. G.)

dő információ álljon rendelkezésre. A természetvédelmi őrszolgálat immár több évtizede folytatja a természeti értékeket feltáró tevékenységét. Ez korábban kataszteri és/vagy egyéb térképek (turistatérkép, erdészeti térkép stb.) segítségével, terepnaplók vezetésével vagy terepi felmérést követően, adatlapok kitöltésével valósult meg. A keletkezett adatokat központi adatbázisba szerkesztették és így kerültek a véleményezések során felhasználásra. Mára a technikai fejlődésnek köszönhetően – és valljuk be, világunk jelentős felgyorsulása következtében is – korszerűbb megoldásokra van szükség. Napjainkban az adatok (pl. a védett vagy ritka növény- és állatfajok előfordulásai, illetve a velük kapcsolatos minden körülmény) kezelése komoly térinformatikai rendszer segítségével történik, míg az adatgyűjtés terepi adatgyűjtő eszközökkel valósul meg. Ez utóbbiak lehetnek: kézi GPS készülék, PDA, tablet vagy akár okostelefon is. A különböző térképi állományok így terepen is elérhetőek, nagymértékben megkönnyítve az eligazodást gyorsan változó környezetünkben.

Nem szabad megfélemednünk az élettelen természeti értékekről sem, hisz ezek felmérése és kataszterbe rendezése szintén kiemelt feladata az őrszolgálatnak. Ilyenek pl. a különleges geológiai formák, talajszelvények, de a velünk élő múlt, a kulturális örökségünk elemei is (pl. kunhalmok, földvárak, egyéb régészeti lelőhelyek). A természetvédelemmel kapcsolatos mindennemű adatok központi (nemzeti parki) kezelése teszi lehetővé, hogy a természetvédelmi hatóság, illetve egyéb társhatóságok megkeresései során, lehetőleg a legrövidebb idő alatt, a lehető legpontosabb természetvédelmi szakmai véleményt adhassuk.

A természeti értékek megóvása és őrzése a legfontosabb természetvédelmi őri feladatok közé tartozik. Erről már szoltunk az őrszolgálat hatósági tevékenységét bemutató részben is, és a tematikus részeknél (pl. madárvédelem) még megemlékezünk erről. Egy értékes és védett gyepterületen történő terepmotorozás káros hatásait nyilvánvalóan nem

Természetvédelmi hatósági tábla kihelyezése a TLTE-ben (B. Cs.)

Dózerútról mentett alpesi góték elengedése (U. L.)

szükséges ecsetelni, ahogy a tűzveszélyes időszakban történő felelőtlen tüzgyújtás veszélyeit sem. Szemetelés, szennyvíz élővízbe eresztése vagy egy fokozottan védett madárfaj fészkelő helyének közelében végzett bármilyen tevékenység szintén nagy károkat okozhat. Ezeket az őrszolgálat területi jelenlétével, rendszeres járórozéssal igyekszik megelőzni, vagy a felismert problémát minél előbb orvosolni.

Kiemelt feladatot jelent a lakosság fokozott érdeklődését kiváltó „érdekességekkel” kapcsolatos problémakör kezelése.

Például a ritka és visszaszorulóban lévő, különleges szépségű fokozottan védett orchidea-fajunk, a papucskosbor állományai virágzási időben kifejezetten sérülékenyek. Ennek ellenére sokan igyekeznek megtekinteni, fotózni, filmezni e növényt, miközben tiprással, taposással a fiatal töveket veszélyeztetik. A jelentősebb állományokat ezért rendszeresen őrzi az őrszolgálat virágzaskor. Az igazgatóság kiterjedt működési területe, illetve a rendelkezésre álló – korántsem elégséges – természetvédelmi őr létszám miatt ez komoly feladatot jelent.

A természeti értékek megóvása nem csupán azt jelenti, hogy „erdei járőrként” jelen van a természetvédelmi őrszolgálat a területen és eljár a szabályszegekkel szemben. Ezen túlmenően részben hatósági eszközökkel is, valamint a természetvédelmi szakmai elveket, tudást és tapasztalatot felhasználva őrünk részt vesznek a védett, a Natura 2000 és az egyéb területek gazdálkodásának megtervezésében, valamint a szükséges ellenőrzések lefolytatásában.

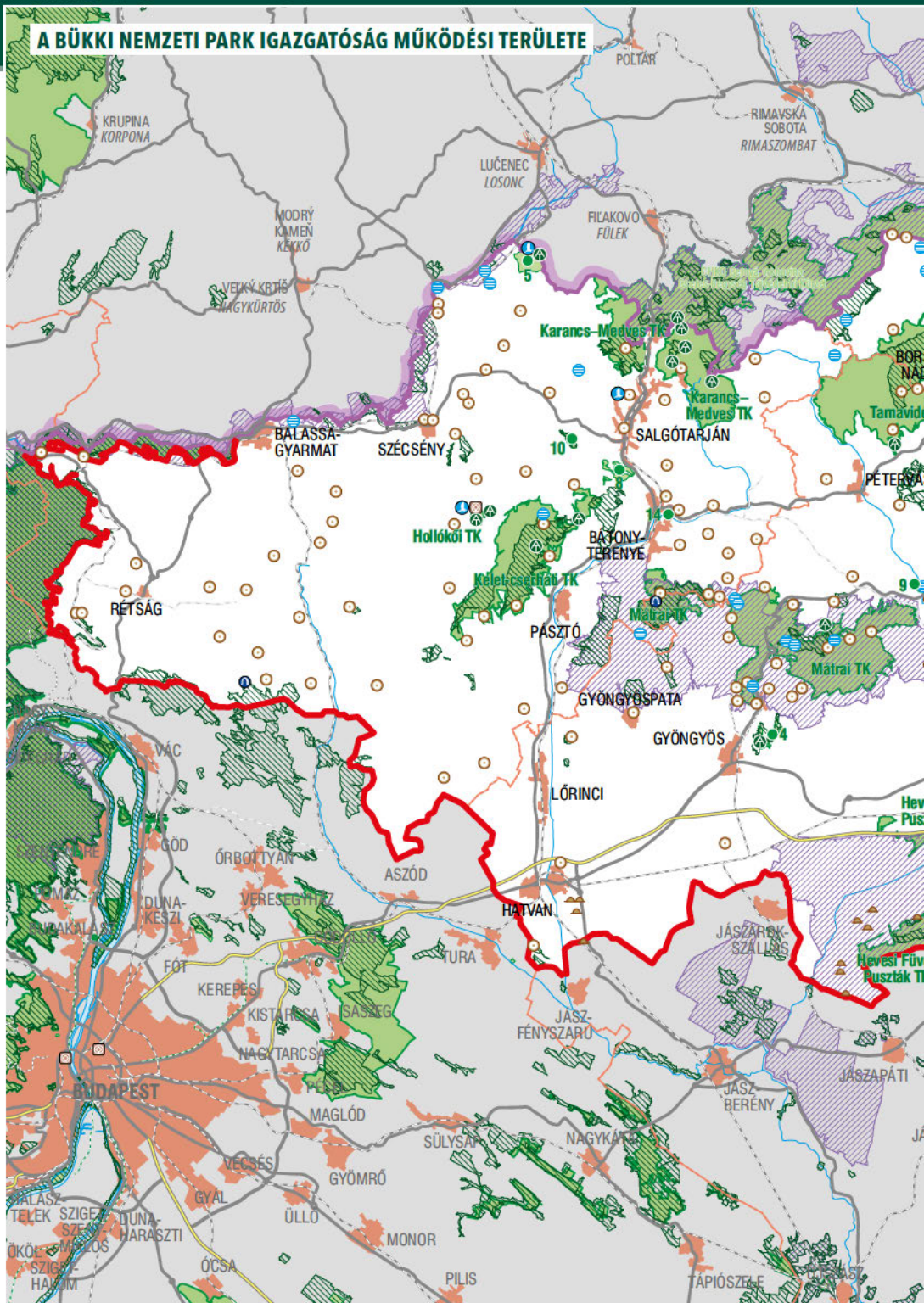
Az erdős területeken az erdőtervezés során az erdészeti hatóság kikéri az illetékes nemzeti park igazgatóság szakmai véleményét az adott területtel kapcsolatban. Ez egy olyan szakmai vélemény, mely többek között a természetvédelmi őrszolgálat tudásán, helyismeretén és szakmai felkészültségén alapul.

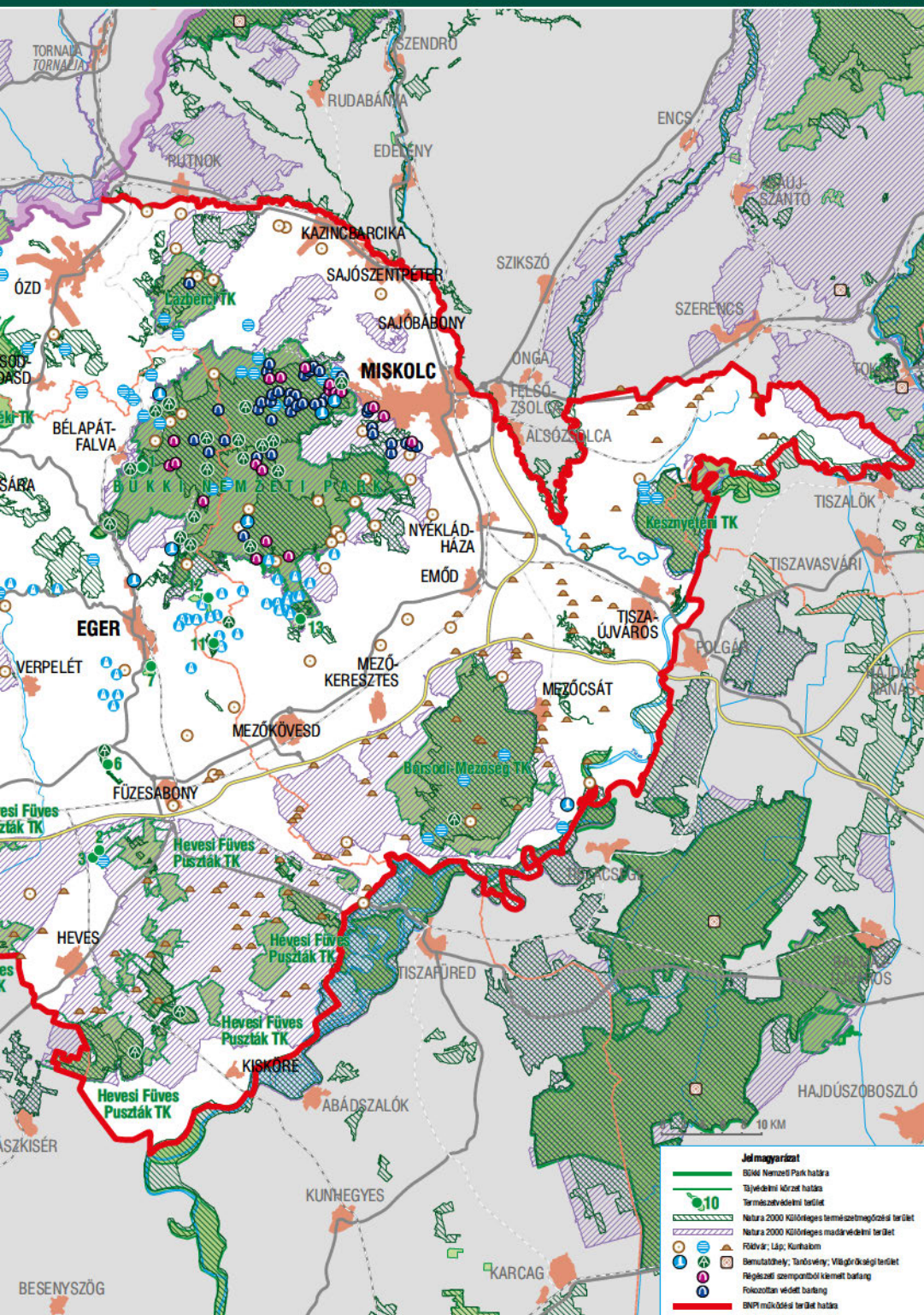
Az egy más kérdés, hogy a természetvédelem véleménye – az erdőtervezés során – milyen súllyal érvényesül. Ettől függetlenül az őrszolgálat mindig minden tőle telhetőt megtesz a természetvédelmi célok elérése érdekében. A 10 éves erdőtervezési ciklusban a lefektetett természetvédelmi korlátozások betartatása, az erdőgazdálkodókkal való egyeztetés kiemelt jelentőségű feladat, hiszen a BNPI területének jelentős része erdővel borított. Itt jelentős mennyiségű országosan védett, és Natura 2000 terület található. Érdemes megjegyezni, hogy a nem védett területen lévő erdők is sok esetben jelentős természetvédelmi értéket képviselnek. Fontos tudni, hogy milyen konkrét tennivalók merülnek fel, ha van egy erdőterv, mely keretbe foglalja az elvégzendő és elvégezhető feladatok körét.

Ez határozza meg, hogy az őrszolgálat mit és hogyan ellenőriz, illetve követ nyomon a természetvédelmi érdekek betartásának/betartatásának érdekében.

A gyakorlatban ez nagyon összetett tevékenység. Arról, hogy egy fakitermelési munka során milyen fákat kell kivágni, nagyon eltérő lehet egy erdőgazdálkodó és egy természetvédelmi őr véleménye. Régi beidegződések következtében még napjainkban

A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETE

Vadmacska szabadon engedése a TLTE-ben (B. Cs.)

Lepkevárta – generátoros lámpázás idilli környezetben (M. G.)

Hódok szabadon engedése a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzetben (B. K.)

is rendszeresen előfordul, hogy az elegy-fafajokat kivágják, és csak a tölgyeket vagy a bükköt preferálják (hagyják meg) az erdőgazdálkodók. Valójában azonban az elegyfajok fontos színező elemek, és általában mindhez kötődnek védett fajok, pl. táplálékspecialista lepkék, bogarak.

Ugyanez mondható el a holtfáról, vagy a halódó, „beteg” faegyedekről is. Ezek nem képviselnek jelentős gazdasági értéket, ugyanakkor természetvédelmi jelentőségük felbecsülhetetlen. Az

idősebb fákban nagyszámú „mikrohabitat” jön létre, olyan kisméretű élőhely, mely a holtfához kötődő fajok számára elengedhetetlen. Például az apróbb-nagyobb odvak, melyekben rovarok fejlődnek, madarak költenek, vagy a kéregsérülések, ahol cincérek és egyéb rovarlárvák laknak, amik a harkályok, csuszkák és fakuszkok számára fontos táplálékok. A felváló kéreg alatt is számos specialista bogárfaj lárvája él, futóbogarak és pókok rejtőznek, de denevérek és fakuszkok kedvelt tartózkodási illetve fészkelő helyei is. Gombák nőnek a pusztuló fatestekből, ami egy külön kis világot jelent, a bennük táplálkozó rovarokkal együtt. Ez a változatos összetételű életközösség hiányzik az erdészetileg helytelenül kezelt erdőkből. A biológia sokféleség (biodiverzitás) fenntartásáért ez okból is nagy erőfeszítéseket kell tennie a természetvédelemnek.

Ennek érdekében terepen ún. közös jelölések alkalmazásával hívják fel az erdőgazdálkodók figyelmét a természetvédelmi örök az elegyfajok jelentőségére, a térszerkezet változatosságának szükségességére vagy a holt fa meglétének fontosságára. A fakitermelések során is ők ellenőrzik, hogy a jelölésnek megfelelően haladnak-e a munkálatok. A fahasználatok előtt közösen jelölt erdőekben van egyedül remény a biodiverzitás fennmaradására. Amennyiben a nem közösen jelölt erdőrészekben a természetvédelmi érdekek háttérbe szorulnak, a természetvédelmi örök vagy „kijavítják” a hibát „visszajelöléssel”, vagy új közös jelölést kérnek.

Nagy körületekintést igénylő kiemelt feladat az érzékeny, és/vagy ritka madárfajok zavartalan fészkelésének biztosítása. Ezért a fahasználatok során fontos az időbeli és területi korlátozások betartásának ellenőrzése, a fészkelőhely környezetében bármilyen jellegű zavarás kiküszöbölése. Minden szintén az őrszolgálat feladatát képezi.

A másik rendkívül fontos feladatkör a fátlan élőhelyek természetvédelmi kezelése, a különböző gyepterületek védelme, fenntartása. A védett gyepterületek tulajdonjogi helyzete nagyon sajátos. Hegyvidéken inkább „idegen” tulajdonról beszélünk, (pl. a Bükk hegység rétjeinek nagy része),

míg domb- és síkvidéken jelentős területek vannak az Igazgatóság vagyonkezelésében. Érdemes tudni, hogy gyepeink túlnyomó részben másodlagos eredetűek, valamilyen élőhely-átalakítás során – általában erdőirtás helyén – jöttek létre, abból a célból, hogy legelőt nyerjenek a háziállatok számára.

Az Alföldön ez a folyamat akár több mint fél évezredes, hegyvidéken két-háromszáz éves múlt-ra tekint vissza. Ezeken a gyepterületeken az idők során olyan értékes élővilág alakult ki, illetve nyert a korábnál nagyobb teret, melynek megőrzése, fenntartása jelenleg a hazai természetvédelem egyik legfontosabb célja. E cél elérése érdekében a modern mezőgazdasági technológiák alkalmazása mellett a hagyományos tájhasználat és a legeltető állattartás megőrzése rendkívüli jelentőségű. Mai világunkban a versenyképesség minden áron való fenntartása a termelő szférában, a természetvédelmi érdekérvényesítést igen nehezíti. A feladat az, hogy a természetvédelmi oltalom alatt álló gyepterületeken minél inkább érvényesülhessenek a hosszú távú fennmaradást biztosító használati módok.

Ennek érdekében a természetvédelmi őrszolgálat ellenőrzi, hogy a területhasználat a jogszabályoknak és a természetvédelmi érdekeknek megfelelően történik-e. Hatalmas feladat védett területeken a haszonbélőkkel való folyamatos kapcsolattartás, tevékenységük ellenőrzése, a Natura 2000 gyepterületek esetében pedig annak ellenőrzése, hogy a fenntartási célokkal összhangban folynak-e a kezelések. Rendkívüli munkát jelent az őrszolgálatnak például a kaszálási bejelentők nyomon követése, hisz ezeknek az a céljuk, hogy szükség esetén, a gazdálkodási tevékenység irányításával, a természetvédelmi célok érvényesüljenek. Ilyen lehet egy területen a kaszálás idejének eltolása, a fokozottan védett madárfajok (pl. haris, túzok, hamvas rétihéja) sikeres költésének biztosítása érdekében, a kaszálás során bűvósávok meghagyása, időszakosan érintetlenül hagyandó foltok kijelölése, például a vérfüves gyepeken, ahol a gyeper és a hozzá kötődő vérfű-hangyaboglárra lepkefaj védelme így biztosítható.

Közállítás útlezáráshoz (BNPI archív)

Fontos a pontos dokumentáció (P. V. G.)

Előadás a kihajtási ünnepségen (F. A.)

Kiváncsiskodó „gyepkezelők” a cserépfalui fás-legelőn (J. R.)

Parlagfű-mentés a KCSTK-ban (H. K.)

Szélterés nyomai bükkösben – holt fával gazdagodik az erdő (M. G.)

Gyeprekonstrukció a TLTE területén (B.C.S.)

Annak ellenőrzése is a természetvédelmi őrök feladata, hogy a gyepkezelés során ne történjenek jogszabállyal ellentétes, vagy engedély nélküli tevékenységek, mint amilyen a túllegetetés, a gyepek mechanikus károsítása, a felülvetés, a műtrágyázás, a kemikáliák használata, téli legeltetés, éjszakai munkavégzés stb.

A BNPI állami tulajdonú saját vagyongazdálkodási területeinek jelentős része gyepterület, ahol vagy haszonbérlet útján, vagy saját állatállományunkkal, illetve saját gépeinkkel folyik az élőhelykezelés. Ez a tevékenység – fontosságából adódóan – más osztályok munkatársainak segítségével, de az őrszolgálat kontrolljával, irányításával valósul meg, hiszen a természetvédelmi őr az, aki nap mint nap terepen jár, ismeri őrkerületének adottságait és az ott előforduló életközösségeket, a megóvni kívánt értékeket. Ez a közös nemzeti parki összefogás garantálja a magas szintű természetvédelmi feladatellátást. Különösen igaz ez a síkvidéki, víztöbblet által befolyásolt, általában igen fajgazdag mocsárrétek és láprétek esetében, de fontos ez a fajta együttműködés az aratásra váró nádasokat illetően is. Hasonlóan kiemelendők a domb- és hegyvidéki kaszáló rétéink, ahol gyakran szükséges a gyep fenntartása érdekében kézi eszközöket alkalmazni, illetve az élőhely sérülékeny volta miatt kis talajnyomású, speciális gépeket használni az élőhelykezelések során. Ahhoz, hogy az elvégzendő munka természetvédelmi céloknak megfelelően valósuljon meg, gyakran szükséges a gépkezelő közvetlen irányítása, ami megköveteli a természetvédelmi őr folyamatos jelenlétét a munkaterületen.

Számos esetben előfordul, hogy egy korábban „szébb napokat látott” területen végez az őrszolgálat természetvédelmi kezelési feladatokat. A gyepterületek a csökkenő állatlétszám következtében cserjésedni, záródni kezdenek, gyakran jelennek meg azokon inváziós növényfajok. A beerdősödés folyamata az egykori fáslegelőket is elérte, melyek kiemelkedő biológiai és természetvédelmi értékű képviselnek.

Hosszú évszázadok óta igyekezett a magyarság az Alföldről az összes vizet elvezetni, hogy szántóterülethez jusson. Mára látszik, hogy ez a természeti

területek nagymértékű szárazodásához, az élőhelyek átalakulásához vezetett. Erdeinkben az őshonos fajok mellett inváziós fajok jelentek meg, melyek az erdei életközösség egyes tagjai számára nem, vagy csak kevéssé megfelelőek. Ez csak néhány példa arra, hogy bizonyos esetekben jelentős élőhelyfejlesztésre illetve helyreállításra van szükség. Ezen kívül cserjéirtásra, az inváziós fajok eltávolítására is időt, energiát kell szánni a gyepeken és fásfelgölkön. A védett erdőkben az idegen honos fajokkal szemben (pl. akác, bálványfa), az őshonos állományok nevelését kell előtérbe helyezni. A talajt kiszárító vízelvezető árkok hálózatát fel kell számolni, vagy egészen újszerű megoldásokat szükséges alkalmazni, és hosszasan lehetne még sorolni a hasonló jellegű, megoldásra váró problémákat. Ezeket a viszonylag nagy költségigényű rekonstrukciós tevékenységeket alapvetően pályázatok segítségével igyekszik finanszírozni a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. A projektek tervezése és kivitelezése során (pl. KEOP, majd KEHOP) is támaszkodunk a természetvédelmi örök kulcsfontosságú szaktudására.

Jelenleg igazgatóságunk területén három élőhelyfejlesztési és a természetvédelmi infrastruktúra fejlesztését célzó pályázat tervezése folyik. Ezek a legeltető állattartással kapcsolatos gyekezeléshez kötődő, az idegenhonos fajokból álló erdőállományok őshonossá történő átalakítását segítő, valamint a kétéltűek szaporodásához fontos élőhelyek kialakítását elősegítő pályázatok.

A természetvédelmi őrszolgálat természetvédelmi tevékenységének talán legfontosabb területe – az élőhelyvédelem mellett –, a fajvédelmi tevékenység. Ez rendkívül sokrétű, magas szakmai felkészültséget igénylő tevékenység, melynek alapja a kiváló fajismeret. A tevékenységi körök az egészen kisléptékű feladatoktól (pl. egy kukorica számára kihelyezett költőodú), a komplex fajvédelmi programokig (pl. a kékvércse védelmét megalapozó LIFE program) terjedhetnek. A nagyléptékű feladatok megoldása komoly pályázati háttérrel igényel. Igazgatóságunkon már több ilyen pályázat futott és fut jelenleg is. Ilyenek a parlagi sas, a kerecsensólyom, a szalakóta, a kékvércse, és a tűzok védelme,

Tanösvénytábla javítása a TLTE-ben (B. Cs.)

valamint a ragadozómadár-mérgezések megelőzése érdekében indított LIFE-pályázatok.

A fajvédelmi tevékenység során a látványos és széles körben ismert fajokon keresztül tudjuk a védelem fontosságát bemutatni a nagyközönség számára. A madarak védelméről közkeletűségük folytán részletesebben is szólunk majd.

Számos dekoratív és ritka növényfaj él a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság területén. Egyesek esetében körültekintő fajvédelmi intézkedések szükségesek. Ilyen intézkedés a már említett papucskosbor őrzetése, vagy a fokozottan védett mocsári kardvirág élőhelyén végzett természetvédelmi kezelés megvalósítása. Utóbbi faj esetében pl. ez azt jelenti, hogy élőhelyét bekerítjük, védve ezzel a nagyvad taposásától. A megmaradt kakasmandikó-állomány megőrzése érdekében akácot irtottunk. Újra kezeljük, illetve kezeltetjük a bükk hegyi réteket az ottani fajok, (pl. az északi sárkányfű vagy a szép hegyisáska) védelme érdekében. Az Ipoly-menti régióban egyedi védelemben részesítjük a mocsári

Gyurgyalag költőhely helyreállítása a KCSTK-ban (H. K.)

teknősök fészkeit, melyeket a ragadozók (főként a róka) rendszeresen kifosztanak.

A kétéltűek védelme is kiemelt fontosságú. A vonulási útvonalak (a veremlőhelytől a szaporodóhelyig) sok esetben keresztezik nagy forgalmú autóutakat. A tömeges gázolásokat ideiglenes terelőfalak létesítésével, az állatok átszállításával (vödörtaxi), illetve projektek keretében létrehozott átjárók kiépítésével előzzük meg, például. Varbó, Bogács és Felsőtárkány térségében.

Mesterséges odúban megtelepedett füleskuvik (M. G.)

Számos, kisebb víztesthez kötődő faj számára (sárgahasú unka, barna ásóbéka) a peterakóhely kiszáradása végzetes lehet. A kétéltűek szaporodásának elősegítése céljából elegendő lehet egy kisebb-nagyobb vízzel telt gödör létrehozása is.

Nagyon fontos kismelőlőseink (ürge, hörcsög, magyar szöcskegér) védelme is. Mára egyedszámuk sok helyen vérszesen lecsökkent, lokálisan eltűntek és a távoli jövő sem sok jóval kecsegtet. E fajok megóvása önmagában is kiemelkedő fontosságú. Ritka, védett ragadozó madaraink fő táplálékát jelentették korábban, így utóbbiakra is nagy hatással van a rágcsálók egyedszámának csökkenése. Említett emlősfajok védelmével a ragadozó madarak táplálékázásának megőrzéséhez is hozzájárulunk.

Fontos, hogy a természetvédelmi tevékenység folyamatát, eredményeit kellőképpen dokumentáljuk. Az esetleges beavatkozás sikeressége attól is függ, hogy folyamatosan nyomon tudjuk-e követni a bekövetkezett változásokat – például monitorozással.

Utóbbi lényege, hogy valamilyen előzetes protokoll alapján, rendszeres időközönként felméri az adott faj egyedszámát, állományát, mozgását. A begyűjtött adatokból lehet következtetni az elvégzett tevékenységek sikeres vagy épp sikertelen voltára, az állományváltozásokra, veszélyekre stb.

Ilyen monitoring tevékenység lehet egy adott élőhelyen kijelölt mintaútvonalon a pannongyik egyedszámának vizsgálata, vagy egy adott területen az adott növényfaj állományának, virágzó egyedeinek rendszeres számbavétele. E feladatkörhöz tartozik a vonuló madárfajok egyedszámának becslése (így például a mezősegi mocsarakban az éjszakázó darvak mennyiségének figyelemmel kísérése), vagy a nálunk telelő madárfajok állományainak rendszeres vizsgálata is. Dél-Hevesben évente vizsgáljuk a tűzok élőhelyválasztását a mezőgazdasági területeken, és ezekből az adatokból sokféle információt nyerünk, melyek felhasználhatók a faj védelme érdekében. Bizonyos mintaterületeken rendszeresen felmérjük egyes kétéltű és hullófajok állományait is. Nagy segítséget jelentenek a természetvédelmi tevékenység során a Nemzeti Biodiverzitás Monitorozó Rendszer adatai, melyeket felhasznál a BNPI természetvédelmi őrszolgálat.

A TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLAT SZEREPE A KÖRNYEZETI NEVELÉSBEN OKTATÁSBAN, ÉRTÉKEINK BEMUTATÁSÁBAN

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóságon a Természetismereti és Oktatási Osztály mellett az őrszolgálat is tevékeny részt vállal a fiatal nemzedék (az óvodásoktól az egyetemista korúakig bezárólag) ökológiai, természetvédelmi szemléletű nevelésében. Ez természetes is, hiszen – a tájegységi rendszernek köszönhetően – az őrszolgálat földrajzilag teljes lefedettséget biztosít az Igazgatóság működési területén a környezeti nevelés személyi és tárgyi feltételeit illetően is. Azaz természetvédelmi őrreink a legkisebb településre is eljutnak pl. iskolai ismeretterjesztő előadások tartása céljából, vagy különböző helyi társadalmi csoportok, szervezetek meghívásának eleget téve. E találkozások célja minden esetben elsősorban a tanuló ifjúság korosztályi sajátosságainak, előképzettségének megfelelő, sokirányú, természetvédelmi, állattani, növénytani, földtani, őslénytani és kultúrtörténeti témájú ismeretterjesztés. Ez a sokszor játékos formában történő ismeretátadáson túl, az ökológiai gondolkodásmód, a környezettudatos magatartás kialakításának is az „előszobája” sok fiatal esetében. Ezzel összefüggésben próbáljuk a gyermekeket és a fiatal felnőtteket egyfajta lokálpatriótaságra is nevelni, hogy ismerjék, szeressék, védjék közvetlen és tágabb környezetük, lakóhelyük természeti értékeit, kultúrtörténeti, régészeti emlékeit. Egy

a lakókörnyezete értékeivel, nevezetességeivel tisztában lévő fiatal a későbbiekben is, immár felnőtté válva – nagy valószínűséggel – környezettudatosabb, értékorientáltabb életvitelt folytat majd, amely mintául szolgálhat családtagjai, barátai, munkatársai számára is.

Őserdőbe vezető túrán (BNPI archív)

Bogárbemutató gyerekeknek a biodiversitás ünnepén (B. Cs.)

Rögtönzött erdei előadás vezetett túra során (K. A.)

Az élő és élettelen természeti értékek „in situ” bemutatása, a megfelelő szakmai információ és ismeretanyag nyújtása terén az Őrszolgálat „megkerülhetetlen tényező”, mivel sok esetben csak e szervezeti egység tagjai rendelkeznek speciális, a munkakörükből adódó hely- és szakismeretekkel, eszközökkel és jogosítványokkal, melyek az egyes ismeretterjesztési programok lebonyolításához nélkülözhetetlenek. Az Őrszolgálat oktatási és ismeretterjesztő tevékenységének fontos bázisát jelentik a tájegységekben folyamatosan épülő és fejlődő oktató- és látogatóközpontok, bemutatóhelyek, melyek infrastruktúrája több tucatnyi tanulni és egyben kikapcsolódni vágyó diák, illetve más vendég számára teszi lehetővé egyidejűleg a magas szintű ismeretszerzést és tudásgyarapítást. Az itteni bemutatók, előadások számottevő hányadát természetvédelmi örök tartják. A terepi programok jellemzően a tanösvényekhez kapcsolódnak, de azoktól függetlenek is lehetnek.

A hirdett túrák, rendezvények egy része is az Őrszolgálat részbeni vagy kizárólagos közreműködésé-

vel valósul meg. Sok iskolás (és természetesen hozzátartozóik) számára már ismerősen csengenek az olyan sikeres, természetvédelmi örök által vezetett programok nevei, mint pl. A harkályok ideje, az Erdei mesterdalnokok Felsőtárkányban, Tavaszköszöntő túra a Kerecsendi Berek-erdőben, Vándormadarak a Borsodi Mezőségen, A Bükk északi gerincén – hogy csak néhány, több éve futó rendezvényt említsünk. Természetesen a nagy tömegeket megmozgató Jelles napok esemény sorozata sem képzelhető el az Őrszolgálat túravezetése, bemutatói nélkül: a Föld Napján, A Madarak és Fák Napján, a Nemzeti Parkok Hete keretében, a Nemzetközi Biodiverzitás Napon, az Állatok Világnapján, az Európai Geoparkok Hetében, a Geotóp Napokon, a Transzbükki átkelés során számos színvonalas programot „jegyeznek” őrünk. Néhány ezek közül a teljesség igénye nélkül: „Túra az ország tetején”, „Őserdő túra”, „Ősvilági tematikus túra az Ipolytarnóci Ősmaradványoknál”, „Tyúklépés Salgótarjánban”.

Ha a környezeti nevelés fogalmát tágabban értelmezzük, azaz nemcsak szervezett keretek között tör-

Előadás pályorientációs rendezvényen (M. G.)

Tavaszköszöntő túra Kerecsendi erdőben (BNPI archiv)

„Lúdtalpaló” túra a Mezőségen (Ú. S.)

Madárismeret az erdei iskolában. (K. A.)

Túravezetés a Hollókői TK-ban (H. K.)

ténik az információátadás, oktatás, nevelés, akkor az évente az igazgatósághoz érkező nyári gyakorlatosok, ifjú kócsagőrök, külföldi diákok oktatása, „gardírozása” is részben az őrszolgálatra három napokon vagy heteken keresztül. Ez az időszak lehetőséget nyújt a természetvédelem iránt különösen elhivatott fiatalok szakmai tudásának gyarapítására, szemléletének formálására.

Természetesen az örök és a tájegységek nem egyforma mértékben vesznek részt az effajta tevékenységekben, hiszen eltérő helyi (örkerületi, illetve tájegységi) körülmények között dolgoznak. Összességében azonban elmondható, hogy az őrszolgálat – egyéb feladatai mellett – kiemelkedő fontosságúnak tartja a fiatalok természetvédelmi szemléletű nevelését, természettudományos ismereteinek gyarapítását, hiszen környezetünk sorsa, végső soron a jövőnk függ attól, hogy hogyan viszonyul a felnövekvő nemzedék a természet megőrzésének kérdéséhez, a környezeti problémákhoz és azok megoldásához.

Végezetül álljon itt néhány friss adat a természetvédelmi örök környezeti nevelés terén végzett munkájáról: 2018. január 1-je és 2018. augusztus 15-e között az őrszolgálat tagjai 197 alkalommal 5 770 fiatalnak tartottak valamilyen, fent említett témájú foglalkozást (vezettek túrát, tartottak előadásokat, bemutatókat, közreműködtek jeles napok, vetélkedők stb. lebonyolításában). Ha ezeket a számadatokat az egész 2018-as évre vetítjük (figyelembe véve az augusztus 15-e után év végéig tartó időszak szezonálisan mérsékeltebb program-

Játékos vetélkedő a DHTÉ-ben

Terepgyakorlat a Hollókői TK-ban (ELTE) (H. K.)

igényét), elmondható, hogy természetvédelmi őrök 2018-ban, kb. 230 alkalommal, mintegy 6 200 fiatal környezet- és természetvédelmi érték-központú neveléséhez, szellemi-kulturális gyarapodásához járultak hozzá.

Némileg eltérő feladat, de ehhez a témakörhöz tartozik a szakirányú közép- és felsőfokú oktatási intézmények hallgatóinak természetvédelmi és biológiai irányú képzése, oktatása. Rendszeresen előfordul, hogy az iskolai oktatáshoz kapcsolódóan gyakorlati képzésre is szükség van, pl. a gyakorlati képzés idejét sokan a természetvédelem területén kívánják letölteni. Ilyenkor a felelősségünkre bízott középiskolásokat, egyetemistákat hosszabb ideig magunk mellett tudhatjuk, így ők betekintést kaphatnak a természetvédelmi őr munkába. A biológiai ismereteik fejlesztése mellett találkozhatnak a napi gyakorlati természetvédelmi problémákkal és megoldási lehetőségeikkel is, melyeket nem lehet sem a könyvekből, sem az egyetemi előadótérmekekben megtanulni.

MADÁRVÉDELEM ÉS A TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLAT

A madárfajok védelme a természetvédelem történetében a XIX. század végére nyúlik vissza. Ez volt az az időszak, amikor hazánkban is lefektették a természetvédelem alapjait. Magyarországon az első, a fajok jogi védelmét megalapozó törvény az 1883. évi vadászati törvény volt, amely először fogalmazta meg az énekes madárfajok védelmét. Ezt követően 1902-ben jelent meg először az egyes konkrét madárfajok védelmét biztosító jogszabály. Napjainkban a 13/2001 KöM rendelet szabályozza a védett és fokozottan védett madárfajok körét. Ez alapján hazánkban 257 madárfaj védett és 95 fokozottan védett. A madarak védetté nyilvánítása azért is számított fontos mérföldkönek, mert az első védett területek (nemzeti parkok: Hortobágyi, Kiskunsági, Bükk) határainak kijelölésénél is fontos szerepet játszottak azoknak a ritka fajoknak a fészkelő és előfordulási területei, melyek megőrzése kiemelkedő feladata volt a természetvédelemnek. Az egyes madárfajok védelmével, mint „esernyőfa-

jokéval”, nemcsak az adott madárfaj védelmét biztosítjuk, hanem ezek élőhelyeinek megőrzésével sok más ritka, veszélyeztetett élőlénycsoport, faj, élőhelyvédelme is megvalósul. Ezért tekinthetünk ma is úgy a madárvédelemre, mint a természetvédelem és ezen belül is az őrszolgálat egyik kiemelt feladatára.

A madarak védelme a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság területén nemcsak a védett területekre korlátozódik, hanem a teljes működési területet érinti. Ez a tevékenység nemcsak az év egyes időszakaira jellemző, hanem egész éves feladatot jelent az őrszolgálat tagjai számára. A madárfajok kutatásának, védelmének alapját az adatgyűjtés adja, melynek módszerei nem sokat változtak az elmúlt évtizedekben. E tevékenység gerincét a terepi megfigyelés képezi, melynek klasszikus eszközei a kézi távcső és a nagy nagyítású állványos teleszkóp (spektív). Egyes éjjeli vagy rejtett életmódú madárfajok (ugartyúk, bagolyfajok,

Mentett kúvik szabadon engedése (S. G.)

Felgyógyult parlagi sas elengedése (BNPI archív)

Rétisas fiókák gyűrűzése (B. K.)

Rétisas elengedése (S. N.)

lappantyú, vízicsibe fajok, nádi énekesmadárfajok) kutatása pedig nem annyira vizuális megfigyeléseken, hanem e fajok hang alapján történő azonosításán alapszik. Bizonyos esetekben e célból hanglejátszó eszközöket alkalmazunk. Az így keletkezett adatokat rögzítjük, melyek minimálisan tartalmazzák a megfigyelés dátumát és pontos helyét, az azonosított faj nevét, egyedszámát, és a megfigyelő személyét. Mindez az ezredfordulón és az azt megelőző időszakban papíralapon történt, napjainkban azonban már digitális eszközöket használunk. (kézi GPS, PDA, okostelefon és tablet készülékek). Az így felvett adatokat aztán egy központi adatbázisban kezeljük, amely lehetőséget ad ezen adatok digitális térképen történő megjelenítésére, illetve egy-egy területről, fajról tudunk lekérdezni adatokat például egy hatósági eljáráshoz. Ezek ismeretében lehet az egyes fajok költőhelyeit megvédeni, megőrizni.

A következőkben az őrszolgálat által végzett védelmi és kutatási tevékenységet, egy teljes naptári évre lebontva mutatjuk be – a kiemelt fajok védelmének tükrében.

Az év elején a téli hónapokban a madarak költése még nem kezdődik el, viszont ebben az időszakban is számos teendője van a természetvédelmi őrszolgálatnak. Ekkor történik meg a síkvidéken és a nagyobb folyóvölgyekben az itt telelő sasok állományfelmérése, az országos sasszinkron (ragadozómadár-számlálás) részeként. Ennek elsődleges célterülete a Heves-Borsodi-sík. Ilyenkor önkéntesek és az őrszolgálat tagjai bejárják azokat a területeket,

ahol a nálunk költő, és a hozzánk északról érkező sasok telelnek. A megfigyeléseinket rögzítjük, és a több évtizedes adatsorok alapján következtetéseket vonunk le az itt telelő sasfajok (parlagi-, szirti-, fekete-, és rétisas) állományváltozásáról.

Télen a lombvesztett fák és facsoportok is jobban átláthatóak, így a sík- és hegyvidéki erdőkben elkezdhető a gallyfészkek feltérképezése. Ezt főleg azokon a területeken végezzük, ahol korábban ritka, fokozottan védett madárfajokat figyeltünk meg, de költési időben nem sikerült megtalálni e madarak fészkeit. Fészektérképezés azokon a területeken is folyik, amelyek madártani szempontból kevésbé feltártak. Elsősorban a fokozottan védett fajok fészkeinek megtalálása a cél, melyek közé a fekete gólya, a darázsölyv, a parlagi-, és békászó sas, a rétisas és a kígyászölyv tartozik. A kerecsensólyom és a vándorsólyom élőhelyein más fajok által épített gallyfészkek fellelése a cél, mivel súlymaink idegen fajok által rakott fészket foglalnak el költésre. Ebben az időszakban szisztematikusan bejárjuk azokat az erdőterületeket és fasorokat, melyek fészkelésre alkalmasak. Az így megtalált fészkek adatait rögzítjük, hogy az év későbbi időszakában és a következő években vissza lehessen ellenőrizni, hogy milyen faj költ ott, és így módon a költések sikeressége is nyomon követhető legyen. Ekkor történik a fészket nem építő ragadozómadár-fajok számára (kerecsen-, és vándorsólyom), illetve a költési időben megrongálódott vagy leszakadt fészkek helyére mesterséges gallyfészkek építése, ezzel is elősegítve a sikeres költést.

Műfészek építése (B. Cs.)

Uráli bagoly költőládájának kihelyezése a Mátrában (M. G.)

Az őszi és téli hónapokban végezzük a mesterséges odúk, költőládák kihelyezését, javítását és takarítását. A természetvédelmi őr munka során az évek, évtizedek alatt elhasználódott madárvédelmi eszközöket is rendszeresen karbantartjuk, szükség esetén újakra cseréljük. Az áramszolgáltatási szakemberekkel közösen ilyenkor történik az elektromos vezetékekre épült fehérgolya fészkek áthelyezése a biztonságos fészektartó keretre, a madarakat erő áramütés elkerülése, és a zavaratlan áramellátás érdekében. Ebben az időszakban mesterséges odúkat, költőládákat helyezünk ki a kerecsensólymoknak, kék vércséknek, gyöngybaglyoknak, füles kuvikoknak, kuvikoknak, szalakótáknak és számos énekesmadár fajnak. Ezek költési lehetőséget biztosítanak az ember által jelentősen átalakított élőhelyeken is. Elsősorban ott helyezünk ki ilyeneket, ahol már nincs megfelelő számú idős, vagy odvasodó fa, így madárvédelmi eszközök nélkül már lehetetlen lenne a fent említett fajok megtelepedése, illetve jóval kisebb számban költhetnének ezeken a területeken. Mesterséges fészkek, odúk és költőládák kihelyezése nemcsak fákra történik, hanem templomtornyokba, gazdasági épületekbe, elektromos hálózatok oszlopaira is. Ezeknek a munkáknak az elvégzéséhez a természetvédelmi őröknek költéstechnikai ismeretekre is szükségük van, hiszen a munkavégzés sokszor 20–30 méteres magasságokban történik, mivel a ragadozó madaraink fészkeiket leginkább ebben a magasságban építik.

Vannak olyan madárfajok, amelyek már igen korán elkezdik a költést, vagy a revírfoglalást. A rétisas az a faj, amely enyhe teleken akár már január végén, február elején lerakja tojásait és költésbe kezd. Más ragadozómadár-fajok pedig ekkor kezdik elfoglalni a territóriumukat, (parlagi sas, kerecsensólyom, vándorsólyom) Ahhoz, hogy a ritka madárfajaink sikeresen költsenek, lehetőleg már fészekfoglalásuk időszakában tudnunk kell, hogy hol fognak költetni. Ezeknek az információknak a birtokában van lehetőség arra, hogy a gazdálkodók értesüljenek a fészekfoglalásról, s szükség esetén az ott folyó tevékenységük (elsősorban fakitermelés, vadgazdálkodás, földművelés) korlátozásáról. Az illetékes

Országos sasszinkronszámlálás (S. G.)

Gyurgyalag élőhely rekonstrukció (BNPI archív)

Gyöngybagoly-gyűrtzés a DHTÉ területén (F. A.)

Parlagi sas gyűrtzése Dél-hevesben (F. A.)

természetvédelmi hatóság korlátozásról szóló határozatának betartása és ennek ellenőrzése szintén a természetvédelmi őrszolgálat feladata. A társas vadászatok ellenőrzése is feladatunkat képezi, elsősorban azokon a helyeken, ahol nagy számban telelnek ragadozó madarak, vagy a terület fontos vízmadár átvonuló- és telelőhely. Említett tevékenységeink azt szolgálják, hogy az adott területeken a lehető legkisebb legyen a zavarás és a jogsértések száma is a minimumra csökkenjen.

Tavasszal kezdetét veszi a madárvonulás, a védett és fokozottan védett fajok megérkeznek költőterületeikre, majd elkezdődik a fészeképítés, a fészektatarozás, a tojásrakás és a fiókanevelés. Költetni kezdenek itthon telelő állandó madárfajaink is. A madárvédelem szempontjából ez az év leglátványosabb és legfontosabb időszaka. Folyamatos feladatot jelent a költések felderítése és nyomon követése, hisz ez jelenti a védelem alapját. Nehéz lenne felsorolni mindazt a szerteágazó tevékenységet, amit a természetvédelmi őrszolgálat végez

ilyenkor a madárvédelem területén. A munka elsődlegesen a távcsöves terepi megfigyeléseken alapul, amikor is kézi és nagy nagyítású állványos távcsövekkel figyeljük az ismert, vagy alkalmasnak látszó költőhelyeket. Ilyenkor találjuk meg a fészkek egy részét, a fészkelő üregeket, odúkat stb. Emellett folyik a téli fészektérképezések idejéről, vagy az előző évekből ismert fészkek, kihelyezett odúk, költőládák ellenőrzése is. Ekkor derül ki végérvényesen, hogy milyen faj foglalta el azokat. A bagolyfajok az első között kezdenek költésbe, így pl. a főleg bányákban költő uhu, vagy a gallyfészkekben és természetes odvakban egyaránt megtelepedő uráli bagoly már kora tavasszal a fészken ül. Az épületlakó gyöngybagoly és a kuvik is ekkorra időzíti költését. „Lakást foglalnak” a különböző harkályfajok, melyek közül a működési területünkön is ritka, fehérhátú fakopáncs állományának felmérése is ekkor zajlik. Költésbe kezdenek a hazai fészkelő fauna legkritikább fajai, a parlagi sas, a kerecsensólyom, a vándorsólyom és a vonulásból hazaérkező békászó sas, kígyászólyv,

Vándorsólyom-fészkelés ellenőrzése (BNPI archív)

hamvas rétihéja, barna kánya, legutolsóként pedig a darázsölyv.

A tavaszi puszták leglátványosabb eseménye a tűzok kakasok dürgése a Hevesi-síkon és a Borsodi-Mezőség területén. Ezt követően a tűzoktyúkuk lerakják tojásaikat és költésbe kezdenek. Mivel főként a mezőgazdasági kultúrákban történik a násztevékenység és a költés is, fontos a zavarás kiküszöbölése, valamint az, hogy a fészkek ne essenek áldozatul a kaszálásnak vagy egyéb mezőgazdasági

munkálatoknak. A síkvidéki vizes élőhelyekre is viszaérkeznek a kis és nagy kócsagok, cigányrécék és a kis kárókatonák. Benépesülnek a mezőgazdasági területek belvizes foltjai, költésbe kezdenek a gólyatöcsök és a gulipánok, a pusztában megjelennek az ugartyúkok. A tavasz végére a korán költő ragadozómadár-fajoknál már néhányhetes fiókák találhatók a fészkekben, melyek gyűrűzését is elkezdjük. Egyes fajoknál (mint pl. kerecsensólyom, vándorsólyom) színes gyűrűket is alkalmazunk, melyek lehetővé teszik a gyűrűzött egyed későbbi azonosítását anélkül, hogy újra be kellene fogni, kézbe kellene venni a madarat. A színes gyűrűk leolvasását terepen távcsővel végezzük, de napjainkra már a jó minőségű fotók is segítik munkánkat.

A nagyfeszültségű vezetékek tartóoszlopain költő kerecsensólyom fészkeinek ellenőrzésében, karbantartásában és a fiókák gyűrűzésében nagy segítséget nyújt számunkra a MAVIR Zrt. Ezekben az esetekben a villamosipari szakemberek másznak fel, majd engedik le a fiókákat gyűrűzés és adatfelvétel céljából, illetve végzik el a szükséges fészkek karban-

Mesterséges odút fogláló szalakóták költési sikerének ellenőrzése a Mátraalján (G.G.)

Téli madárszámlálás (O. L.)

Szalakóta számára kihelyezett mesterséges odú a Keleti-Mátraalján (M. G.)

Műfészeképítés (P. Á.)

Kirepülésközeli szalakóta fiókák mesterséges odúban (M. G.)

tartásokat. A főleg sziklafalakon költő vándorsólymok esetében utóbbi munkákat a természetvédelmi örök végzik, alpintechnika alkalmazásával.

Nyáron tovább folytatódik a már ismert fészkek, fészkelőhelyek ellenőrzése. Azon fajok esetében, melyeknél célirányos kutatások folynak (pl. fehér gólya, parlagi sas, kék vércse, szalakóta), sok esetben gyűrés is történik, sőt egyes fajoknál jeladók felszerelésére is sor kerül. A költés időszakában, leginkább kisfiókás korban a madarak rendkívül érzékenyek, ezért a költések sikerességének érdekében ezeket a tevékenységeket a lehető legkisebb zavarással, a legnagyobb körültekintés mellett végezzük.

Nyáron elkezdődik a mezőgazdasági területeken a kaszálás majd a betakarítás. A földön fészkelő fajok számára ez az időszak jelenti a legnagyobb kockázatot. Ezért az ismert fészkek körül több fokozottan védett faj számára (túzok, hamvas rétihéja, haris) kíméleti területet jelölnek ki az örök. A fészkek körül meghagyott 1–1,5 hektáros területekkel tudjuk biztosítani a költések sikerességét. Ha véletlenül egy fészket „kikaszálnak”, azaz lekaszálják, learatják körülötte, közvetlen környezetében a növényzetet, szükséges lehet a tojások vagy fiókák begyűjtése. A tojások mesterséges kikeltetése, a fiókák felnevelése, majd repatriálása (azaz a természetbe történő visszajuttatása) is számos feladatot ró őrreinkre.

A nyár folyamán a fiókák kirepülnek a fészkekből. A kirepülések nyomon követésével, ellenőrzésével kapunk képet, a költések sikerességéről. Ezekből az

adatokból és a költőpárok számának alakulásából pedig egy-egy faj állományváltozásának trendjére, jelenlegi és jövőbeni állományának nagyságára is következtetni lehet. A begyűjtött információk hozzásegítenek bennünket ahhoz, hogy feltárjuk az esetleges veszélyeztető tényezők körét, megtudjuk van-e, vagy várható-e valamilyen probléma az adott fajjal kapcsolatban, és mit tehetünk a továbbiakban a védelem érdekében.

Az őszi időszakban ismét megélelni a természet, megkezdődik az őszi madárvonulás. A fajok többsége vonulás előtt egy-egy adott területen, nagyobb csoportokban gyűlik össze. Az ilyen szempontból jelentős gyülekezőhelyeken figyelemmel kísérjük az egyes fajok megjelenését és az egyedszámok alakulását. A vonulás során kiemelt feladatunk az időszakos élőhelyek zavartalanosságának biztosítása. Ezután újra elkezdődik és tavaszig tarthat a mesterséges odúk és költőládák takarítása, karbantartása.

Évesz éves kiemelt feladatot jelent a sérült védett madarak, időszakosan az elárvult fiókák mentése. Ezek részben a terepi munkavégzés során kerülnek az őrszolgálat munkatársaihoz, de lakossági bejelentések alapján is számos esetben szallunk ki a helyszínre, és szállítjuk be a regionális mentőhelyekre ezeket az állatokat. Éves szinten, a mentett madarak száma meghaladja az ezret.

Az elmondottak alapján, igyekeztünk ízelítőt adni abból, hogy mik azok az év során jelentkező madárvédelmi és egyben természetvédelmi feladatok, melyek az őrszolgálat munkájának gerincét képezik.

NAGYRAGADOZÓK ÉS A TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLAT

„Micsoda? Már megint? Úristen! Még mindig? Jé, van itt farkas? Meg hiúz is? Ja, meg medve is? És az emberre veszélyes? Hol? Bement a vadaskertbe? Leszedte az almát! Agyon kell lőni! Mennyi van, tíz farka?”

Nos, nagyjából ezek az átlagos reakciók, amikor szóba kerül a farkas, a hiúz vagy a medve. S hogy miért? Talán mert ilyen a társadalmunk, a kommunikációnk. Ami szokatlan, azt így kezeljük. Idegenül. Pedig, ha mélyebben belegondolunk, az idegenek nem ők, hanem mi vagyunk. Ők benne élnek abban, amiből mi kiszakadtunk – mégis mi próbáljuk kívülről meghatározni egyrészt azt a 'közeget', a természetet, amiben ők élnek, élünk, másrészt azt a módot, ahogyan farkasunknak, hiúzunknak, medvének élnie kellene. Mert ők élnek... Fölkelnek, ürítenek, vadásznak, nyers húst esznek, öklendeznek, nemznek, alszanak. Mindezt természetesen teszik. Nem erőlködnek, nem akarnak megfelelni senkinek, nincsenek komplexusai. Egyszerűen teszik a dolgukat.

És ez a baj velük! Hogy ott vannak, hogy teret használnak, mégpedig a miénket! Hogy másként élnek? Pont ez az, amiért rohan utánuk a vadásztól kezdve a riporteren át az aggódoó nagyiig mindenki.

Mennyire jó is lenne, ha egyszerűen természetesnek fognánk föl a létüket. Hogy mindaz, amit a szilvásváradi birkákkal csinált a farkas, amit a „szegény” muflonokkal és szarvasokkal művel a hiúz, az valójában mind természetes.

A farkas és a hiúz jelenléte egyébként jelentősen hozzájárul az erdők állapotának javulásához is, mivel e fajok – vadászati stratégiájukból adódóan – folyamatosan mozgatják, kondicionálják a vadállományt, így csökkentik annak koncentrált taposása, rágása révén keletkezett, a természeti értékekben esett károkat. Ragadozóink jelenléte közvetve javítja az erdők és a gyepek állapotát, de javítja a vadállomány kondícióját, egészségi állapotát is. A természetes szelekció érvényesülése következtében a zsákmányállatok populációi életképesebbek

Vadkamera kihelyezése nagyragadozók megfigyelés céljából (BNPI archív)

Vizsgálatok során a hullatékokból is fontos információk nyerhetők (BNPI archív)

lesznek és ez vadgazdálkodási szempontból sem elhanyagolható. A Bükk a vadászható, elsősorban a csülkös vadfajok által veszélyeztetett és nagymértékben károsított növénytársulásainak állapota bizonyítottan és számottevően javult a farkas és a hiúz megjelenése óta.

A kameracsapdás megfigyelések alapján pedig egyértelműen megállapítható, hogy a farkas és a hiúz jelenléte alapvetően nem befolyásolja az elsődleges zsákmányul szolgáló csülkös vad (őzek, muflonok, vaddisznók, szarvasok) fennmaradását, mert bár a természetes szükségleteiknek megfelelően jórészt e fajokból zsákmányolnak, ez azonban nem vezet e a vadászható vadfajok eltűnéséhez vagy nagymérvű állománycsökkenéséhez. A kameracsapdák felvételein pl. a farkas után, sokszor csupán néhány perces különbséggel, a táplálékállatok is rendszeresen, és nagy példányszámban figyelhetők meg. A farkasok zsákmánya egyébként nem kizárólag a nagytestű növényevőkből áll, hanem gyakran fogyasztanak csigát, rágszálókat, kisebb emlősöket is.

A farkas, a hiúz, illetve a medve bükki élőhelyei azonosak az évszázadokkal korábbi fennmaradt adatok alapján ismert élőhelyeikkel, s a Bükk még mindig elég nagy és gazdag vadban ahhoz, hogy alkalmas legyen eltartani akár több farkast, néhány hiúzt vagy medvét is. Akadnak a hegységnek olyan részei, ahol mind zsákmányolni, mind pihenni vagy almot vetni tudnak e fajok egyedei. Így immár 8 éve, a Bükk lakójaként tartjuk számon a bizonyítottan itt élő 4–8 farkast, továbbá 2–4 hiúzt, illetve az elsősorban a dombvidéken megjelenő 2–4 medvét. Egyedszámuk meghatározása egyébként a begyűjtött hullatékok, a talált prédák, a szőröcsapdák és a kameracsapda-felvételek elemzéséből, valamint a nyomolvasásból levont következtetések alapján történik.

A 2010. június 8-i nyomok alapján történt első farkasészlelés óta sok információval gazdagodtunk. A kezdetben az emberi jelenlétől sem igazán tartó, kutyaszerű viselkedési mintát mutató, Szilvásváradon birkát elejtő, magányos, sánta farkas hamarosan a Bükki Nemzeti Park egész területén, majd a Tarna-Lázberc tájegységben, és a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén is megjelent, az utóbbi években

Szürke farkas (BNPI archív)

már többedmagával. Az első, egyértelműen, több farkas egyidejű jelenlétét bizonyító fénykép 2010. október 13-án készült, majd 2012 őszén Szilvásvárad közigazgatási határában, azonos időszakban 3 különböző példány nyomaint sikerült megtalálni.

Sajnos 2013 őszén egy egyéves hím farkast ismeretlen tettes vadászlófegyverrel illegálisan kilőtt. Bár kollégáink megtalálták a tetemet és mindent megtettek a tettes kézre kerítése érdekében – az elkövető személyére a rendőrségi nyomozás ellenére sem derült fény.

A hiúz a farkasnál még inkább rejtőzködő életet élő ragadozó, így róla – a rendszeres, főként a téli időszakban végzett nyomozás, valamint a kamera- és szőröcsapdás elemzések ellenére is – meglehetősen kevés adat áll rendelkezésünkre. Mindenesetre az már bizonyított, hogy a legalább 2004 óta meglévő, 2–4 példányos bükki állomány stabilnak tekinthető, és mozgási körzetük lefedi gyakorlatilag az egész hegységet.

A medve viszont egy nem túl régen megjelent ragadozó. Először bizonyítottan 2008-ban, Cserépfalu határában bukkant fel a Bükkben és a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság három megyére kiterjedő működési területén. Ekkor jobbára a dombvidéki részeken (Tarna-Lázberc, Kelet-bükki Tájegység, Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet) és a Bükki Nemzeti Parkban észlelték, majd 2018-ban a Borsodi-Mezőségben, minden valószínűség szerint Szlovákiából átvándorolt élőhely-kereső egyedét azonosították. Számuk 2–4 példányra tehető, legalább egy, 2018-ban született bocccsal. A medve

jelenlétéről leginkább kameracsapdák felvételei és téli nyomozás alapján, illetve a lakossági bejelentésekből értesülünk.

A fent említett fajok testközlelől történő megfigyelése meglehetősen ritka eset, mivel az embert kerülő, igen rejtett, leginkább éjszakai életmódot folytató állatok, melyek napközben jobbra pihennek. Mivel ezek a ragadozók kifinomult érzékszerveikkel akár már kilométerekről érzékelik az emberi jelenlétet, ezért a velük való találkozás esélye rendkívül kicsi. Ahhoz, hogy „összefussunk” egy ilyen állattal, több tényező szerencsés „együttállására” – például megfelelő szélviszonyokra és zavartalanságra van szükség. Fontos lehet az állat kora is, mivel a tapasztalatok szerint a fiatal állatok kíváncsiabbak lehetnek, illetve nincs még negatív tapasztalatuk az embert illetően, így kevésbé menekülnek. A rendellenes viselkedés azonban valamilyen problémára (pl. illegális vadászati tevékenység következtében szerzett sérülésre, rivalizálás során kapott sebekre, betegsége, a természetes falkaszerkezet felbomlására stb.) utalhat.

Medvenyomozás (B. Cs.)

2010-ben és 2016-ban Horkai Zoltán nevelt farkasaival „Nem félünk a farkastól” címmel bemutatót tartott, ahol testközlelől szerzett tapasztalatot minden érdeklődő a fajról. Igazgatóságunk a Bükk-környéki gazdálkodók, illetve az erdészeti és vadászati szakszemélyzet számára több alkalommal szervezett közös eszmecseréket, szakmai előadásokat farkas és hiúz tárgy körben. A medvét illetően pedig 2018 őszén indítottuk útjára lakossági fórumunkat.

A nagyragadozókkal kapcsolatosan tehát megsohasodtak a természetvédelmi őrszolgálat feladatai. E fajok megjelenésének sokan örültek, ugyanakkor a lakosság egy részében ez ellenérzést keltett. Ennek oka az ismeretek hiánya, az ismeretlentől való félelem. Az őrszolgálat feladata, hogy mindenki tudtára adja, nem kell félni ezektől az állatoktól, elég, ha tiszteljük, és békén hagyjuk őket.

A nagyragadozó emlősök felkutatása komoly feladat, hatalmas területet kell ellenőrizni, átfésülni egy-egy életnyom után. Csapadékos időszakban (saras utak), hőesést követően könnyebb a nyomkeresés, az állatok útvonalainak felderítése. Erre a célra az elmúlt években kameracsapdákat is bevetettünk, melyek pontos képet adnak az állatok mozgásáról. Sajnálatos módon ezeket az eszközöket újabban megromgálják, sőt el is lopják ismeretlenek. A macskafélék esetében szőrscapdák használatára is lehetőség nyílik, a „feromonos tépőzár” elven működő rendszer segítségével szőr begyűjtésére van lehetőség, majd a szőr genetikai analízise során egyedileg azonosíthatóak az állatok. Ez nagy segítség az állomány nagyságának a meghatározásában. A ragadozók tisztálkodásuk során saját szőrüket is lenyelhetik, így a hullatékek gyűjtése és az azokban lévő szőrök vizsgálata számos fontos információt szolgáltat. A fent említett feladatok nagy részét az érintett tájegységek természetvédelmi őrei végzik, akik e mellett részt vesznek a lakossági fórumokon, ismeretterjesztő előadásokon is. Bízunk az emlős nagyragadozók és az emberek „békés egymás mellett élésében”, valamint az ezzel kapcsolatosan felmerülő problémák természetvédelem számára is elfogadható megoldásában.

Tárkányi erdők (BNPI archív)

Nagymező a Kis-Kőhát oldalból (M. P.)

Bükk-fennsík (M. G.)

SOROZATSZERKESZTŐ:

BARÁZ CSABA

SZERKESZTETTE:

MAGOS GÁBOR

ÍRTÁK:

BARTHA ATTILA, BARTHA CSABA,
FERENC ATTILA, FITALA CSABA,
HARMOS KRISZTIÁN, JUHÁSZ RÓBERT,
KLESZÓ ANDRÁS, MAGOS GÁBOR,
MEZEI JÁNOS, PONGRÁCZ ÁDÁM,
URBÁN LÁSZLÓ

LEKTORÁLTA ÉS ELLENŐRIZTE:

FITALA CSABA, NOVÁK RICHÁRD

A FOTÓKAT KÉSZÍTETTE:

BARTA ZSOLT (B. Zs.)
BARTHA CSABA (B. Cs.)
BODNÁR KATALIN (B. K.)
BORBÁTH PÉTER (B. P.)
FERENC ATTILA (F. A.)
GOLEN GERHARD (G. G.)
HARMOS KRISZTIÁN (H. K.)
JUHÁSZ RÓBERT (J. R.)
KALOTÁS ZSOLT (K. Zs.)
KOZMA ATTILA (K. A.)
MAGOS GÁBOR (M. G.)
MLAKÁR PÉTER (M. P.)
OLGA LEVASOVA (O. L.)
PAPP VIKTOR GÁBOR (P. V. G.)
SOÓS GÁBOR (S. G.)
SZÉLES TAMÁS (Sz. T.)
ÚJHELYI SÁNDOR (Ú. S.)
URBÁN LÁSZLÓ (U. L.)

TÉRKÉPET KÉSZÍTETTE:

KATONA ZOLTÁN

KIADJA:

BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG

FELELŐS KIADÓ:

RÓNAI KÁLMÁNNÉ IGAZGATÓ

NYOMDAI MUNKÁK:

GARAMOND KFT. EGER

GRAFIKA ÉS TÖRDELÉS:

MOLNÁR ZOLTÁN

ISBN 978-963-9817-99-9

EGER, 2018

A kiadvány a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság Környezet- és Energiahatékonysági Operatív Programja keretében készült:
„A területi jelenlét és természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a BNPI természetvédelmi őrszolgálatának komplex fejlesztésével”
(KEHOP-4.1.0-15-2016-00005)

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
és Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE